

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., професор
_____ Володимир СИБІРЦЕВ
«___» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Ліквідність комерційного банку в забезпеченні його
фінансової безпеки»

Виконала: здобувачка вищої освіти 2 курсу, групи
ФС-23М ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»

_____ **Інна БАТАМАНЮК**

«___» грудня 2024 р.

Керівник роботи: кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування

_____ **Ольга КОЦЮРБА**

«___» грудня 2024 р.

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин ЦНТУ

_____ **Дар'я НАСИПАЙКО**

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Володимиру СИБІРЦЕВУ

здобувачки вищої освіти економічного
факультету групи ФС-23М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий
ринок»)

Ватаманюк Інни Григорівни

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Ліквідність комерційного банку
в забезпеченні його фінансової безпеки».

« 30 » червня 2024 р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

(підпис) канд. екон. наук, доцент **Ольга КОЦЮРБА**

« 30 » червня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

д-р екон. наук, професор **Володимир СИБІРЦЕВ**

(підпис)

« 30 » червня 2024 р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
 Факультет економічний _____
 Кафедра фінансів, банківської справи та страхування _____
 Ступінь вищої освіти магістр _____
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування» _____
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» _____
 Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування» _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

« 02 » вересня 2024 року

**ЗАВДАННЯ
 НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ватаманюк Інни Григорівни

(прізвище ім'я по батькові повністю)

1. Тема роботи «Ліквідність комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки»
 (назва)

1. Керівник роботи Коцюмба О.Ю., канд. екон. наук, доцент
 (прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту 10.12.2024

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи

- Вплив ліквідності комерційного банку на його фінансову безпеку: теоретичні та методичні основи визначення.
- Аналіз додержання ліквідності комерційного банку для забезпечення його фінансової безпеки (на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК»).
- Напрямки збільшення ролі ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	жовтень 2024 р.	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень 2024 р.	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	листопад 2024 р. листопад 2024 р. листопад 2024 р. грудень 2024 р.	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	грудень 2024 р.	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	грудень 2024 р.	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	грудень 2024 р.	
7.	Відгук керівника	грудень 2024 р.	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписки, опубліковані статті).	грудень 2024 р.	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	грудень 2024 р.	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	грудень 2024 р.	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	грудень 2024 р.	
12.	Захист роботи	грудень 2024 р.	

Дата видачі завдання:

« 02 » вересня 2024 року

(підпис керівника)

Ольга КОЦЮРБА

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

« 02 » вересня 2024 року

(підпис здобувача)

Інна БАТАМАНЮК

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Ватаманюк І.Г. Ліквідність комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки. Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2024.

У роботі вирішено важливе наукове завдання з поглиблення теоретико-методологічних засад, удосконалення методичних підходів і розробки практичних рекомендацій з дотримання ліквідності комерційних банків у забезпеченні їхньої фінансової безпеки.

З'ясовано вплив ліквідності комерційного банку на його фінансову безпеку. Доведено, що підвищенню ролі ліквідності у забезпеченні фінансової безпеки комерційного банку сприяє організація управління ліквідністю у комерційному банку, визначення індикаторів виміру ризиків, методи і якість управління ризиками, пов'язаними з формуванням і використанням ліквідності, структури управління й характер здійснюваного ризик-менеджменту, складові управління ліквідністю, джерела фінансування в управлінні ризиками, закономірності й специфічні особливості у цій сфері.

Визначено основні напрями досягнення оптимального рівня ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ. Обґрунтовано, що для досягнення оптимального рівня ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ необхідно здійснити комплекс заходів у частині: наукового, нормативно-правового, регуляторного, методичного, організаційного, управлінського, інформаційно-аналітичного, кадрового, фінансового забезпечення, а також обліку, звітності, аудиту і консалтингу.

Ключові слова: комерційний банк, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, фінансова безпека, фінансова безпека комерційного банку, ризик втрати ліквідності.

ANNOTATION

Vatamaniuk I.H. Liquidity of commercial bank in ensuring its financial security. Manuscript.

Qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyy, 2024.

The thesis highlights important [scientific objectives](#) regarding the [deepening](#) the theoretical and methodological foundations, improving methodological approaches and developing practical recommendations for maintaining the liquidity of commercial bank (CB) in ensuring their financial security (FS).

The influence of liquidity of local CB on its FS has been clarified. It is proved that the organization of liquidity management in local CB helps to increase the role of liquidity in providing FSCB, definition of risk measurement indicators, methods and quality of risk management related to the formation and use of liquidity, management structure and nature of risk management, components of liquidity management, sources of funding in risk management, patterns and specific features in this area.

The main directions of achieving the optimal level of liquidity of CB in providing their FS are determined. It is substantiated that in order to achieve the optimal level of liquidity of CB in providing their FS it is necessary to take a set of measures in terms of: scientific, regulatory, methodological, organizational, managerial, information-analytical, personnel, financial support, as well as accounting, reporting, auditing and consulting.

Keywords: commercial bank, liquidity, solvency, financial stability, financial security, commercial banks 'financial security, the risk of liquidity loss.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВПЛИВ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ЙОГО ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ	7
1.1. Поняття ліквідності комерційного банку та її класифікація	7
1.2. Значення фінансової безпеки комерційного банку	13
1.3. Роль та позиціонування ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОДЕРЖАННЯ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика банку	27
2.2. Аналіз ліквідності банку	36
2.3. Вплив ліквідності банку на його фінансову безпеку	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ РОЛІ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ	45
3.1. Ключові напрямки досягнення оптимального рівня ліквідності банку в забезпеченні його фінансової безпеки	45
3.2. Вдосконалення оцінки ліквідності банку для забезпечення його фінансової безпеки	54
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

В умовах сучасної динамічної економіки питання забезпечення ліквідності комерційних банків та її впливу на фінансову безпеку є одним із ключових у забезпеченні стабільності фінансової системи країни. Ліквідність банку виступає базовим показником його здатності своєчасно виконувати фінансові зобов'язання перед клієнтами, партнерами та регулятором. Водночас, забезпечення ліквідності є складним управлінським завданням, що потребує глибокого аналізу, стратегічного планування і адаптації до умов ринку.

Актуальність теми дослідження зумовлена підвищеними ризиками для фінансової системи через економічні та політичні виклики, які впливають на стабільність банківської системи. Комерційні банки в Україні стикаються з проблемами нестачі ліквідних активів, відтоку депозитів, коливання валютних курсів та нестабільності на фінансових ринках. У цьому контексті особливо важливим є забезпечення збалансованого управління активами і пасивами банку, що сприяє мінімізації ризиків та створенню умов для стабільної роботи банківської системи.

Питання ліквідності комерційного банку в своїх працях розглядали такі вчені, як: Безвух С., Волкова О., Дибя М., Добровольська О., Довгань Ж., Карєлов М., Касьянов В., Коцюба І., Мошник Є., Нікольчук Ю., Новосьолова О., Олійник Д., Ребрик Ю., Руденок О., Стукан І., Фуксман О., Чібісова В., Швабій К., Шварц О.

Проблемним аспектам забезпечення фінансової безпеки комерційного банку присвячені праці Барановського О., Барилюк М., Болгар Т., Демченко О., Путінцевої Т., Родченко С., Хитріна О., Сак Т.

Однак, донині відсутні сталі бачення сутності ліквідності комерційного банку її різновидів, а також місце та позиціонування в забезпеченні фінансової безпеки комерційного банку.

Тобто, значимість, недостатнє опрацювання та висвітлення зазначених питань в економічній літературі обумовлюють актуальність дослідження, визначають його мету та завдання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження являється поглиблення теоретико-методичних основ та розроблення практичних рекомендацій щодо додержання ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки.

У відповідності до поставленої в кваліфікаційній роботі мети сформульовані такі завдання:

- дослідити та уточнити поняття ліквідності комерційного банку;
- вдосконалити класифікацію різновидів ліквідності комерційного банку;
- розкрити значення фінансової безпеки комерційного банку;
- визначити роль та позиціонування ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки;
- проаналізувати діяльність та ліквідність АТ КБ «Приватбанк»;
- оцінити вплив ліквідності комерційного банку на його фінансову безпеку;
- визначити ключові напрямки досягнення оптимального рівня ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки;
- вдосконалити підходи до оцінки ліквідності комерційного банку для забезпечення його фінансової безпеки.

Об'єктом дослідження виступає дотримання ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки.

Предметом дослідження являються теоретико-методичні основи та практичні аспекти дотримання ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки.

Методи дослідження. В роботі використано такі загальнонаукові та специфічні методи: абстрагування, порівняння, спостереження, вимірювання, аналіз, синтез, класифікація, аналогія, індукція, дедукція – для уточнення теоретико-методичних аспектів ліквідності комерційного банку, його фінансової безпеки, місця та позиціонування ліквідності в забезпеченні

фінансової безпеки комерційного банку; методи статистичного, логічного, порівняльного, графічного аналізу, узагальнення та декомпозиції, ситуаційний підхід – для комплексної оцінки ліквідності комерційного банку та її впливу на його фінансову безпеку; сценарний підхід – для формулювання пропозицій щодо дотримання фінансової безпеки комерційного банку.

Наукова цінність одержаних результатів полягає у подальшому розвитку та удосконаленні теоретичних і методичних засад щодо додержання ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки, а також у розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення класифікації різновидів ліквідності комерційного банку, зокрема, автором вдосконалено підходи щодо визначення класифікаційних ознак різновидів ліквідності шляхом введення таких нових ознак, як: напрям витрачання ресурсів; обмеженість; керованість; динамічність; достатність; вимірність; рівень, який необхідний для безпечної функціонування банку; сталість, що уможливорює удосконалення управління ліквідністю банку для забезпечення його фінансової безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості впровадження у діяльність комерційних банків підходів щодо оцінки ліквідності комерційного банку для забезпечення його фінансової безпеки у частині розробки системи індикаторів забезпечення безпеки ліквідності комерційного банку і її впливу на фінансову безпеку, а також заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки комерційного банку.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення і наукові результати кваліфікаційної роботи були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери» (м. Кропивницький, 28.11.2024 р.).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота містить зміст, вступ, основну частину, яка складається з трьох розділів, висновки та список використаних джерел. Робота викладена на 73 сторінках, містить 9 таблиць, 8 рисунків. Список використаних джерел охоплює 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ВПЛИВ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ЙОГО ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ

1.1. Поняття ліквідності комерційного банку та її класифікація

Ліквідність є критично важливим аспектом для функціонування не лише окремого банку, але й усієї банківської системи. Її втрата може призвести до кризи довіри клієнтів і, в екстремальних випадках, до системних банківських криз. Стабільність ліквідності вимагає грамотного управління активами й пасивами банку в умовах мінливого фінансового середовища.

Поняття ліквідності досліджується багатьма науковцями, які підкреслюють її багатоаспектність та відзначають відсутність єдиного підходу до її визначення.

Розглядаючи дефініцію «ліквідність комерційного банку», вчені використовують три основних підходи до визначення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи до визначення дефініції «ліквідність комерційного банку»

Назва підходу	Зміст підходу
<i>Здатність виконувати зобов'язання</i>	Ліквідність розглядається як здатність банку виконувати свої зобов'язання своєчасно та в повному обсязі
<i>Співвідношення активів і зобов'язань</i>	Ліквідність розглядається як співвідношення відповідних груп активів і зобов'язань
<i>Процес конвертації активів</i>	Ліквідність розглядається як процес перетворення активів у засоби для погашення зобов'язань

Джерело: складено автором на основі [1]

Вивчення наукових праць дає можливість констатувати, що більшість дослідників розглядають ліквідність комерційного банку з позиції здатності виконувати зобов'язання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи до трактування дефініції «ліквідність комерційного банку»

Автор	Визначення
Безвух С. [2]	Спроможність банку забезпечити виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами своєчасно і у повному обсязі за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел з мінімальними витратами та здатність фінансувати зростання власних активів
Добровольська О., Мошник Є. [3, с. 86]	Здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, тобто здатність задовольняти свою потребу в грошових коштах незалежно від цілей їх витрачання
Коцюба І. [4, с. 82]	Здатність банку своєчасно та з мінімальними витратами виконувати свої грошові зобов'язання, задовольняти потреби клієнтів в нових кредитах та власні потреби в фінансуванні свої поточних потреб та інновацій
Руденок О., Волкова В. [5, с. 106]	Спроможність вчасно та з найменшими витратами виконати вимоги щодо погашення зобов'язань та бути здатним задовольняти запити своїх клієнтів в наданні кредитів
Карєлов М. [6, с. 654]	Можливість банку своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами, що визначається наявністю достатнього власного капіталу банку, оптимальним розміщенням і величиною коштів за статтями активу і пасиву балансу з урахуванням відповідних термінів
Довгань Ж. [7]	Мобільність банківських активів для забезпечення власного виконання раніше взятих зобов'язань і вимог, що виникають у процесі діяльності
Фуксман О. [8, с.64]	Здатність, не порушуючи внутрішні та зовнішні регулятивні вимоги, виконувати усі зобов'язання в повному обсязі у необхідній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу, а також спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля, в тому числі завдяки зовнішнім запозиченням

Даний підхід був використаний й в нормотворчій діяльності при підготовці Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженій Постановою НБУ від 28.08.2001 р. № 368, відповідно до якої ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати) [9].

Отже, в економічній літературі ліквідність комерційного банку тлумачиться як здатність повністю та вчасно виконувати власні поточні зобов'язання, задовольняти попит позичальників та вимоги вкладників. А в характеристиці ліквідності науковці здебільшого наголошують на: меті її забезпечення; повноті, своєчасності, спроможності та грошовій формі виконання своїх зобов'язань; виникненні витрат під час виконання зобов'язань; способі формування високоліквідних активів; економічних відносинах, які виникають при цьому, та контрагентах.

В межах авторського дослідження, ліквідність комерційного банку – це сьогоденна та потенційна спроможність, мінімізуючи витрати, своєчасно перетворити свої активи в готівку та безготівкові кошти з метою вчасного здійснення повних розрахунків з клієнтами, кредиторами, контрагентами за своїми реальними (балансовими) та умовними (позабалансовими) зобов'язаннями і забезпечення збільшення кредитно-інвестиційних портфелів на основі оптимізації його структури та якості, а також ефективності та результативності свого функціонування.

В економічній літературі спостерігається й відсутність єдності поглядів стосовно різновидів ліквідності комерційного банку, що обумовлюється відмінним баченням природи її мірності та кількості проявів. До прикладу, розрізняють наступні форми ліквідності загалом: ліквідність-актив, ліквідність-транзакція, ліквідність-інститут, ліквідність-інструмент, ліквідність-засіб [10, с. 184-186].

Науковці акцентують увагу й на ліквідності фондування чи фінансування, яка Базельським комітетом формулюється як здатність комерційного банку виконувати власні зобов'язання, покриваючи свою відкриту позицію, чи розраховуватися за власними зобов'язаннями мірою настання терміну оплати [11], а Міжнародним валютним фондом – як здатність кредитної установи здійснювати платежі в установлені терміни [306]. Водночас вони відмічають, що ліквідність фондування може розглядатися в контексті функціональної ролі комерційного банку на ринку – інвестора чи трейдера. Відповідно до даного підходу, ліквідність фінансування трактується як здатність фінансової установи залучати грошові кошти чи капітал в найкоротші терміни за кращими цінами [12, с. 284].

В загальному вигляді класифікація різновидів ліквідності комерційного банку представлена в табл. 1.3.

Важливим елементом теоретичних основ ліквідності комерційного банку є визначення факторів, які зумовлюють її стан та впливають на неї. Тим паче, що на рахунок факторів також відсутнє єдине бачення в економічній літературі. Хоч більшість науковців виокремлює фактори, що знижують чи підвищують ліквідність або ж регульовані чи нерегульовані комерційним банком.

Дослідниця Корнівська В. відзначає, що ліквідність знаходиться в залежності від внутрішніх (ендогенних) факторів – умов емісії фінансового інструменту, так й зовнішніх (екзогенних) – короткострокових та довгострокових тенденцій руху фінансових ринків, що зумовлюють в сукупності співвідношення ризиків та прибутків від володіння фінансовим активом й, відповідно, його ліквідність [14, с. 17]. Однак, на нашу думку, подібне бачення є дещо обмеженим, оскільки не можна зводити внутрішні фактори ліквідності тільки до умов емісій фінансового інструменту, не звертаючи увагу на інші складові.

Як відзначає Ребрик Ю., при дослідженні факторів ліквідності внутрішнього середовища, основна увага має приділятися таким об'єктам «кризового поля», як: стан ресурсної бази з врахуванням якості, стабільності та

Таблиця 1.3

Класифікація різновидів ліквідності комерційного банку

Класифікаційні ознаки	Різновиди ліквідності
Наявність	існуюча / наявна / використовувана / віртуальна, ретроспективна, перспективна, очікувана, потенційно можлива
Характер	накопичена, покупна, проміжна (за формування іпотечного покриття), агрегована (кредити мінус депозити), переміщувана, абсорбована, мобілізована, повернена, нерозподілена, бажана, первинна, вторинна; вільна, спекулятивна
Обмеженість	обмежена, необмежена
Динамічність	зростаюча / регресна / що «випаровується» (зникає); постійна / мінлива; статична / стаціонарна (на конкретну дату за балансом), динамічна
Збалансованість	збалансована / рівноважна (здатність забезпечення рівноважності вхідних і вихідних грошових потоків), незбалансована (структурна)
Рівень, необхідний для безпечної діяльності КБ	максимальна, нормальна / задовільна, оптимальна / рівноважна, повна, порівняно висока
Строки погашення зобов'язань	миттєва, поточна, коротко-, середньо-, довгострокова, генеральна; внутрішньовенна, структурна
Форма	ліквідність-трансакція, ліквідність-інструмент, ліквідність-актив, ліквідність-засіб, ліквідність-інститут
Джерела виникнення	ліквідність активів, ліквідність пасивів
Напрямок витрачання фінансових ресурсів	фінансування, фрондування
Сталість	постійна, тимчасова, циклічна
Джерело надання	офіційна (що надається державою, регуляторами), емітована центральним банком, приватна
Первинність	базова, додатково надана
Унормованість	нормативна, розрахункова
Адекватність	адекватна / прийнятна, неадекватна
Об'єкт	цінних паперів, балансу, забезпечення / заставного майна, комерційного банку загалом, клієнтів комерційного банку
Цілі управління	стратегічна, тактична, надзвичайна
Вид валюти	у національній валюті, в іноземній валюті
Вимірність	абсолютна, відносна
Ціна	за низькою ціною, за помірною ціною, дорогавартісна
Контрольні точки	початкова, тимчасова, кінцева
Вектор	зростаюча, низхідна / що вичерпується
Керованість	керована, некерована
Підтримування	підтримувана, не підтримувана
Методи підтримки	підтримувана традиційними методами, підтримувана нетрадиційними методами
Достатність	достатня, недостатня / обмежена

Джерело: складено автором на основі [13]

масштабу діяльності комерційного на основі визначення рівня ризику та якості активів; динаміка грошових потоків; стан ліквідності балансу у відповідності до вимог внутрішньобанківських регламентів та регулятора; ефективність діяльності. Дослідження зовнішніх факторів доцільно формувати у відповідності до об'єктів «кризового поля», за якими оцінюються можливості погіршення фінансового стану комерційного банку через системну кризу ліквідності. До цих об'єктів доцільно віднести стани ресурсної бази міжбанківського кредитного ринку, ринків капіталу, банківської системи, фінансовий стан комерційного банку [15, с.71, 73].

Науковець Шварц О. виокремлює такі фактори зниження ліквідності, як: неефективні адміністративні рішення, масовий відтік депозитів, зростання недовіри до комерційного банку, зростання проблемних кредитів, девальвація національної грошової одиниці [16, с. 291].

Дослідник Олійник Д. акцентує увагу на визначенні типових та індивідуальних факторів при класифікації факторів впливу на банківську ліквідність. На його думку, за характером впливу доцільно поділяти фактори на зовнішні та внутрішні. Серед зовнішніх він, в свою чергу, виділяє: стан міжнародних валютних і фінансових ринків; загальний стан економіки держави; рівень регулювання діяльності комерційного банку державою; направленість грошово-кредитної політики, яка проводиться у державі. Внутрішні він поділяє на дві основні групи: економічні (відповідність структур активів і зобов'язань; адекватність і варіативність розроблених в комерційному банку стратегій управління ліквідністю; наявні структури активів і зобов'язань комерційного банку) та організаційні (рівень менеджменту комерційного банку; рівень кваліфікації працівників; організаційна побудова і розподіл повноважень структурних підрозділів комерційного банку, які здійснюють управління ліквідністю) фактори. Враховуючи характер впливу на банківську ліквідність, до індивідуальних науковець відносить внутрішні організаційні фактори, а до типових – зовнішні та внутрішні економічні фактори [17].

На нашу думку, на ліквідність комерційного банку впливають також такі фактори, як: асортимент та якість операцій і послуг; кількість та якість інструментів забезпечення ліквідності; різноманіття джерел залучення коштів; співвідношення реальних та умовних зобов'язань комерційного банку; частка кредитів в активах комерційного банку; рівень коштів на кореспондентських рахунках комерційного банку; рівень відсоткових ставок та оподаткування відсотків за депозитами; рівень кредитування національної економіки; рівень рефінансування комерційного банку центральним банком; стан виконання дебіторами своїх зобов'язань; частка міжбанківського кредиту в запозиченнях комерційного банку; рівень концентрації джерел фондування комерційного банку; рівень здатності до швидкої беззбиткової конверсії фінансових активів в платоспроможні кошти; безперебійність функціонування системи безготівкових розрахунків в країні; наявність дієвого моніторингу рівня ліквідності комерційного банку.

В той же час, ліквідність комерційного банку сама по собі являється вагомим фактором його ефективного функціонування, оскільки відображає стан його активів, пасивів, позабалансових операцій та рівень управління ними. А от як якісна характеристика, ліквідність комерційного банку показує якісну складову його функціонування, тобто якість наявних в нього власних та залучених ресурсів, якість їх розміщення та систем управління комерційним банком.

1.2. Значення фінансової безпеки комерційного банку

Фінансова безпека комерційного банку є однією з ключових складових його стабільного функціонування та розвитку в умовах сучасного динамічного ринку. Відсутність ефективної системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку обумовлює збільшення тінізації відносин в банківській сфері, нестійкість банківської діяльності, неможливість належного виконання комерційним банком свого функціонального призначення, негативним чином

впливає на діяльність підприємств реального сектору економіки, а також життєдіяльності будь-якої країни в загальному.

Незаперечним є доречність погляду, що неодмінними складовими фінансової безпеки комерційного банку виступають фінансові стійкість, гнучкість, рівновага, стабільність, надійність, які багато у чому обумовлюються станом ліквідності (табл. 1.4). При чому ліквідність та фінансові стійкість є основними показниками, які визначають її рівень.

Таблиця 1.4

**Якісні та кількісні значення складових фінансової безпеки
комерційного банку**

Складові	Якісні та кількісні значення
<i>Ліквідність</i>	<u>Кількісні показники</u> : ліквідність банку, балансу, активів, кредитного портфеля, цінних паперів; миттєва, поточна і довгострокова, генеральна ліквідність; ліквідність за строковими зобов'язаннями; розриви ліквідності; коефіцієнт маневреності (частка власних мобільних коштів); залежність від міжбанківського кредитного ринку; якість власних, залучених і запозичених ресурсів; нетто-ліквідна позиція; стрес-буфер ліквідності на випадок кризи
	<u>Якісні показники</u> : профіль ризику; ризики втрати, незбалансованої, недостатньої, надлишкової, ринкової ліквідності, власних вексельних зобов'язань
<i>Фінансова стійкість</i>	<u>Кількісні показники</u> : достатність капіталу; якість активів і капіталу; прибуток, рентабельність; ліквідність; чутливість до ризиків; платоспроможність; структура доходів/витрат
	<u>Якісні показники</u> : рівень управління капіталом, активами, кредитними, відсотковими ризиками, ліквідністю; якість банківських продуктів, послуг
<i>Фінансова стабільність</i>	<u>Кількісні показники</u> : якість активів і пасивів; ліквідність
	<u>Якісні показники</u> : агресивність депозитної, кредитної політики; чутливість і рівень ризиків
<i>Фінансова гнучкість</i>	<u>Кількісні показники</u> : ринкова вартість комерційного банку; рентабельність активів, капіталу
	<u>Якісні показники</u> : конкурентоспроможність комерційного банку; якість корпоративного управління
<i>Фінансова рівновага</i>	<u>Кількісні показники</u> : розмір і достатність власного капіталу; обсяг, темпи зростання, структура ресурсної і клієнтської бази; ліквідність
	<u>Якісні показники</u> : частка комерційного банку на ринку банківських послуг; продуктова лінійка; сегментація клієнтської бази
<i>Надійність</i>	<u>Кількісні показники</u> : поточна і довгострокова ліквідність; платоспроможність
	<u>Якісні показники</u> : строк функціонування комерційного банку з моменту держреєстрації; наявність ліцензій на здійснення банківських операцій; кількість структурних підрозділів; технологічний рівень; стійка фінансова рівновага

Джерело: складено автором на основі [13]

Формуючи систему забезпечення фінансової безпеки комерційного банку, доцільно враховувати та протидіяти фінансовій напруженості як ознаці його недостатнього рівня, що обумовлюється не тільки відсутністю на рахунках грошових коштів, а й відсутністю або недостатнім обсягом джерел їх поповнення.

Фінансова безпека, як інтегральна багатовимірна характеристика, включає ліквідність, фінансову стійкість (надійність), платоспроможність, характеризує фінансовий стан комерційного банку в довгостроковому періоді та рівень його розвитку [18, с. 68].

Вплив ліквідності комерційного банку на його фінансову безпеку обумовлюється тим, що її функціональним призначенням являється дотримання комерційним банком необхідного рівня ліквідності [19, с. 79]: створюються передумови для стійкого фінансово функціонування комерційного банку; зменшується ризик неспроможності чи банкрутства комерційного банку, що викликає підвищення його привабливості для клієнтів; комерційний банк спроможний ефективно та безперебійно взаємодіяти з населенням та реальним сектором економіки.

При оптимальному рівні ліквідності мінімізуються витрати, пов'язані з залученням комерційним банком ресурсів, а при її короткостроковому розриві – управління нестачею ресурсів, що позначається позитивно на такій складовій фінансової безпеки комерційного банку, як безпека доходів та витрат.

Наявність надлишкової ліквідності вказує на неефективність використання грошових коштів. Прогресивні та успішні комерційні банки прагнуть балансувати на рівні нормативу ліквідності центрального банку, пускаючи надлишкову ліквідність в обіг. В той же час, комерційні банки, які знаходяться в кризовому стані, не можуть розподіляти грошові кошти грамотно та, відповідно, мають профіцит ліквідності [20, с. 165]. До того ж, надлишкова ліквідність може підштовхувати комерційні банки до ризикового кредитування, а також розміщення коштів в центральному банку.

Отже, саме ліквідність в більшій мірі визначає наявні у комерційного банку фінансові ресурси, необхідні для забезпечення його функціонування, попередження кризових проявів і, відповідно, дотримання фінансової безпеки комерційного банку.

Вплив недостатньої ліквідності на фінансову безпеку комерційного банку, на нашу думку, потрібно розглядати в контексті: підвищення загроз фінансової безпеки комерційного банку; відсутності якісних інвестиційних проектів при існуванні профіциту ліквідності комерційного банку; унеможливлення комерційного банку максимізувати власний прибуток; зростання ймовірності отримання комерційним банком збитків або банкрутства; псування позитивного іміджу комерційного банку, зниження довіри клієнтів та контрагентів; затримки в часі чи недостатньої ефективності вжиття заходів щодо підвищення ліквідності комерційного банку.

Розглядаючи фінансову безпеку комерційного банку, Болгар Т. трактує її як такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю та стійкістю до впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, здатністю досягати поставлених цілей та генерувати достатні обсяги фінансових ресурсів з метою забезпечення стійкого розвитку [21, с.25]. Однак, даний підхід зосереджує на фінансовій безпеці комерційного банку лише як певному стані, при цьому не враховуючи інші аспекти визначення даної дефініції.

Хитрін О. вбачає фінансову безпеку комерційного банку як динамічний стан, за якого комерційний банк технічно та юридично спроможний виконувати та реально виконує йому властиві функції; має потенціал як для якісного, так і для кількісного зростання та має у своєму розпорядженні механізми, необхідні для реалізації даного потенціалу; забезпечує сталий захист соціально-економічних життєво важливих інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства, держави від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз [22].

Фінансова безпека комерційного банку, на думку Родченко С., є станом захищеності, що гарантує захист від наявних та потенційних загроз, збереження і примноження активів, стійкість і досягнення встановлених цілей

функціонування для попередження і уникнення загроз з метою збереження і примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення стійкості, зміцнення позицій на ринку та зростання ефективності діяльності [23]. Але, по-перше, в такому визначенні не враховані всі сутнісні характеристики фінансової безпеки комерційного банку, по-друге, цим підходом не враховані такі дуже важливі компоненти фінансової безпеки комерційного банку, як надійність, фінансова стабільність, зростання довіри та ринкової капіталізації.

Однак, з метою найповнішого розкриття сутності фінансової безпеки комерційного банку доцільно враховувати не тільки потенційні, а й наявні небезпечні для банку дії і обставини; не тільки фінансову стійкість, а також фінансову стабільність, і дотримання ліквідності в усіх її виявах.

Отже, в рамках авторського дослідження, фінансову безпеку комерційного банку слід розуміти як об'єкт управління, обумовлений при його наявному ресурсоакумуючому потенціалі фінансовим станом комерційного банку, що забезпечує його поступальний розвиток і ефективну життєдіяльність, мінімізацію загроз та ризиків для його активів, фінансової незалежності, стабільності, гнучкості, стійкості, надійності і рівноваги, та результат управлінських впливів на проведення банківських операцій, надання банківських послуг та реалізацію банківських продуктів і зниження волатильності їх ціноутворення.

Родченко С. визначає наступні функціональні компоненти фінансової безпеки комерційного банку: фінансово-результативна, кредитно-інвестиційна (безпека активних операцій), капітало-ресурсна (безпека пасивних операцій), вартісно-грошова та валютна безпеки [23]. Але, вартісно-грошова безпека, на нашу думку, має досить абстрактний характер, бо не характеризує конкретний аспект діяльності банку тому, що грошові потоки являються неодмінним атрибутом всіх його елементів.

До функціональних складових Барилюк М. відносить: кредитно-інвестиційну, капітало-ресурсну, валютну безпеки і безпечний рівень витрат та доходів [24, с. 33]. Але, зазначені складові не охоплюють усі складові.

На нашу думку, структурними елементами фінансової безпеки банку є: ресурсоутворювальна, інвестиційна, депозитна, кредитна, податкова, валютна, боргова безпеки, безпека в сфері міжнародних розрахунків та платежів, безпека доходів та витрат, безпека ліквідності.

При чому безпеку ліквідності слід розглядати як такий стан ліквідності комерційного банку, який характеризується її збалансованістю, достатністю, стабільністю та стійкістю. Значимість виділення цієї складової фінансової безпеки банку обумовлена тим, що комерційні банки разом з центральним в країнах із банкоцентричним фінансовим сектором (серед яких Україна) являються основними постачальниками ліквідності господарського комплексу і ліквідність окремих комерційних банків є основою забезпечення ліквідності банківської системи загалом та гарантом дохідності, платоспроможності, надійності, фінансових гнучкості, рівноваги, стійкості, стабільності банківських установ.

Врахування необхідності додержання ліквідності комерційного банку з метою забезпечення його фінансової безпеки потребує визначення відповідних індикаторів. До прикладу, депозити до запитання, які одночасно є дешевими та стабільними ресурсами для банку, з метою підтримання ліквідності комерційного банку мають складати близько третини в її сукупних ресурсах.

Фінансова безпека банку також визначається такими показниками, як коефіцієнт безпеки і межа безпеки (запас фінансової міцності), які відображають відносну і абсолютну величину запасу доходів банку щодо її точки беззбитковості, та співвідношеннями ризиків, дохідності і ліквідності. Запас фінансової безпеки банку можна визначати як різницю між запланованими обсягами продажу банківських продуктів, проведення банківських операцій, надання банківських послуг та точкою беззбитковості. Чим більша різниця, тим фінансово безпечнішим є комерційний банк в разі зменшення вищезазначених обсягів.

До індикаторів, які відображають особливості розвитку багатофілійного комерційного банку з іноземним капіталом, вчені відносять [25]: коефіцієнт

фондування в національній та іноземній валютах; відхилення від нормативів ліквідності, встановлених регулятором; динаміку показників економічної ефективності та рентабельності; відхилення від нормативу достатності капіталу за філіями.

Комерційний банк за наявності достатніх можливостей, самостійно розробляє індикатори стану фінансової безпеки, що дає ряд переваг, оскільки: можна розробляти різні показники залежно від ситуації на ринку та стратегії розвитку для всього банку, філій, їхніх груп; індикатори враховують стратегію розвитку банку та його цілі; зорієнтовані на планові показники, які складають комерційну таємницю; враховують структуру та особливості банку; порогові розміри «власних» індикаторів встановлюються індивідуально в залежності від етапу розвитку, стратегії та особливостей банку.

За загальноприйнятими індикаторами порогові значення здебільшого встановлює регулятор, але банк сам для себе при реалізації політики зниження ризиків може встановлювати жорсткіші значення.

З метою гарантування фінансової безпеки комерційного банку потрібно розробити систему превентивних і діагностичних дій, які роблять можливим стаке ефективне управління банківськими ризиками. Також слід враховувати, що саме оцінка ризиків неліквідності, утрати, зниження, порушення, надлишкової, недостатньої, незбалансованої ліквідності, неможливості одержання грошових коштів, втрати доходів через неспроможність чи неможливість банку вчасно відрегулювати власну ліквідну позицію, збитки через необхідність проведення швидкої конверсії фінансових активів, дезагрегації ліквідності балансу, нерівномірного розподілу ліквідності при розробленні заходів для подолання кризи ліквідності в умовах нестабільності середовища виступає однією з актуальних задач управління комерційного банку зміцненням його фінансової безпеки. Перед великими банками проблема управління зазначеними ризиками постає особливо гостро, оскільки в них розвинена структура активів та пасивів, і вони пропонують велику кількість банківських продуктів. Тому важливим є розроблення базових підходів до

створення дієвої системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку, яка має орієнтуватись на оптимізацію та стабілізацію рівня цих ризиків при фінансових кризах і нестабільності світового фінансового ринку.

З цією метою необхідно мати чітку стратегію забезпечення фінансової безпеки комерційного банку як комплексу обґрунтованих взаємозумовлених і взаємопов'язаних заходів щодо підвищення ринкової вартості, досягнення належної капіталізації, оптимальних фінансових потоків, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, стабільності, гнучкості, рівноваги, надійності, доходності комерційного банку.

1.3. Роль та позиціонування ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки

Позиціонування ліквідності в системі фінансової безпеки комерційного банку ґрунтується на її ролі в забезпеченні стабільності діяльності установи та мінімізації ризиків, пов'язаних із дефіцитом фінансових ресурсів.

Саме ліквідність віддзеркалює всі аспекти функціонування комерційного банку та являється індикативною ознакою фінансово здорового комерційного банку, в той же час як ознаки її нестачі вказують на зворотне. Тобто, необхідний та достатній обсяг ліквідних активів (оптимум) перебуває між мінімальним розміром грошових коштів для здійснення касових операцій та розміром, достатнім для покриття усіх фінансових зобов'язань.

На думку Болгара Т. для фінансової безпеки комерційного банку головним є показник миттєвої ліквідності, бо саме можливість розраховатися швидко за поточними зобов'язаннями створює умови для стабільної роботи банку [21, с. 91]. Але, на наш погляд, з цим можливо погодитися лиш частково, оскільки фінансова безпека комерційного банку зумовлюється не лише даним показником ліквідності.

Роль та місце ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки, на противагу підприємствам реального сектору економіки,

обумовлюється тим, що грошові кошти у комерційному банку є одночасно результатом банківської діяльності та обіговим капіталом.

До того ж, роль та місце ліквідності комерційного банку у забезпеченні його фінансової безпеки обумовлюється тим, що його ліквідність являється:

- однією із головних цілей, якісних властивостей та умов (характеризує фінансові стійкість, гнучкість, надійність, стабільність, соціально-економічну ефективність, конкурентоспроможність, рівновагу та фінансову безпеку) функціонування комерційного банку;

- ключовим показником при виявленні та аналізі слабких комерційних банків, які є джерелом проблем для банківського регулятора;

- неподібним до ліквідності інших суб'єктів господарювання явищем, обумовленим необхідністю не тільки здатністю платити за своїми наявними та потенційно можливими зобов'язаннями, а також зберігати свою вартість. Це переважно позначається на додержанні боргової, ресурсотворювальної, депозитної, податкової, кредитної, валютної, інвестиційної безпеки комерційного банку, безпеки в сфері міжнародних розрахунків та платежів й безпеки ліквідності; безпеки їхніх доходів та витрат;

- ліквідність застави є базисом об'єктивного оцінювання комерційним банком кредитного ризику, прийняття рішення щодо розміру заставної вартості та забезпеченості надаваних кредитів, і вагомим фактором кредитної безпеки комерційного банку зокрема та його фінансової безпеки загалом;

- здатністю залучати додаткові ліквідні ресурси на фінансових ринках, що забезпечує додержання боргової та ресурсотворювальної безпеки комерційного банку і безпеки їхніх доходів та витрат;

- при її нестачі являється однією з причин відкликання ліцензій у комерційного банку;

- важливим фактором репутації комерційного банку, довіри клієнтів та контрагентів, обов'язковою умовою їх залучення та що не може не відзначатися на його безпеці доходів і витрат та ресурсотворювальній безпеці;

- фактором функціонування банківської та грошово-кредитної системи загалом, бо її нестача у конкретному комерційному здатна спричинити кризові явища, що впливає на їх фінансову безпеку;

- запобіжником відпливу з комерційного банку коштів клієнтів, продажу активів та залучення коштів за не вигідними цінами, що формує рівень інвестиційної, боргової, ресурсотворювальної безпек і безпеки доходів та витрат;

- засобом покриття попиту на кредитні ресурси і грошового попиту клієнтів, які проводять платежі за своїми поточними, розрахунковими рахунками, та вимог вкладників при своєчасному та достроковому вилученні ними депозитів; оптимізування сукупного прибутку комерційного банку; збереження коштів в результаті беззбиткового продажу активів та обмеження вартості залучених коштів [26, с. 78]. Це обумовлює певний рівень депозитної, боргової, ресурсотворювальної, кредитної безпек, безпеки ліквідності і безпеки доходів та витрат, безпеки розрахункових операцій;

- при надмірному рівні обмеження банківської активності, який зумовлений відсутністю попиту на підвищену грошову пропозицію комерційного банку, непривабливістю депозитних операцій, зниженням дохідності операцій; невикористанням потенціалу щодо збільшення строків фінансових вкладень. Це відбивається на рівні інвестиційної безпеки і безпеки доходів та витрат;

- при недостатньому рівні дефіциту вільних ресурсів, нездатності банку надавати в необхідному обсязі кредити та обслуговувати клієнтські платежі і випущені цінні папери, погашати майбутні зобов'язання; зростанням ризиків втрати платоспроможності, передумовою їх потенційного банкрутства. Це обумовлює зниження рівня інвестиційної, кредитної, боргової безпек, безпеки ліквідності і безпеки доходів та витрат, безпеки розрахункових операцій.

До того ж, ліквідність передбачає формування хоча б мінімального резерву ліквідних коштів, і саме ліквідні активи являються способом сек'юритизації, зменшують банківські ризики.

Ліквідність комерційного банку разом з рентабельністю капіталу та активів, адекватністю регулятивного капіталу, рівнями проблемних кредитів і відсоткової маржі, коефіцієнтом достатності капіталу та фінансовим левериджем, являється одним з основних факторів впливу на вартість банківських установ [27, с.45], а значить й їх фінансової безпеки.

Зрештою, при визначенні ролі та місця ліквідності комерційного банку у забезпеченні його фінансової безпеки неодмінно треба враховувати, що останнє без забезпечення фінансової безпеки їх клієнтів неможливе, оскільки будь-який суб'єкт господарювання при взаємодії з банком на себе бере такі фінансові ризики: неотримання прибутку; невиконання платіжних та інкасових доручень; вимушеної зупинки комерційної діяльності; втрати власних коштів на рахунках банку та грошових коштів контрагентів.

Чимале значення для забезпечення фінансової безпеки має ліквідність застави під надані клієнтам кредити, бо, якщо застава неліквідна, то її не можна продати за ринкову чи будь-яку ціну, а, у випадку наявного істотного викривлення вартості заставного майна банк обтяжується неліквідними активами. Одночасно на зменшення ринкової вартості заставного майна чинить вплив: оформлення в заставу нерухомих об'єктів без належної інфраструктури, рухомого майна, що знаходиться на балансі власника; наявність незареєстрованих та таких, які не передаються в заставу об'єктів; відсутність локального цільового ринку. До того ж, навіть при наявності ліквідної застави при її некоректному використанні в структуруванні заставної угоди, ця ліквідність може бути втрачена. Також ринкова ліквідність застави може зменшуватись на протязі реалізації заставної, кредитної угоди, що через додаткові фінансові втрати може позначитись негативно на фінансовій безпеці.

Значимість ліквідності як бізнес-драйвера комерційного банку при формуванні стратегічних цілей його функціонування і дотриманні його фінансової безпеки полягає в необхідності забезпечення достатнього грошового потоку з метою досягнення певного горизонту виживання в стресових умовах.

Тобто, ліквідність комерційного банку прямо впливає на наступні складові чи різновиди його фінансової безпеки: валютна, інвестиційна, ресурсоутворювальна, депозитна, боргова, податкова кредитна безпеки, безпека розрахункових операцій, безпека доходів та витрат і безпека ліквідності, безпека в сфері міжнародних розрахунків та платежів та на рівень фінансової безпеки загалом.

В той же час, слід відмітити, що вплив ліквідності на фінансову безпеку неоднозначний, бо наряду із прямим убезпеченням різноманітних аспектів та зменшенням численних ризиків діяльності банку, вона при високому чи надмірному рівні позначається негативно на дохідності банку, що дуже часто є ключовою метою комерційного банку.

Виходячи з сутності ліквідності банку, зрозумілим є те, що вона не може бути виміряна ніякими спеціальними «одиницями ліквідності», як то, наприклад, такі характеристики фінансового стану банку, як дохідність, вартість коштів та прибутковість, розмір та структура коштів. Значення показників ліквідності, які розглядаються у банківській практиці, виступають тільки основою для висновків щодо ступені ліквідності кредитної організації.

Підтвердженням значимості ліквідності комерційного банку в забезпеченні його фінансової безпеки є виділення серед індикаторів безпеки діяльності банку індикаторів, які прямо характеризують рівень ліквідності комерційного банку та мають визначені порогові значення. До таких індикаторів можна: рентабельність активів ROA; рентабельність власного капіталу ROE; залежність КБ від міжбанківського кредитування; середні строки залучення та розміщення коштів – кредитів та депозитів; структура ресурсів: міжбанківського ринку, корпоративних, населення, власних коштів; часова структура кредитів і депозитів; частка «поганих» кредитів в кредитному портфелі.

До одного з найважливіших індикаторів, який вказує на вплив ліквідності комерційного банку на його фінансову безпеку, відносять стан ліквідності банківських установ, надлишок ліквідності чи нестачу. На думку Дж. Генлі,

«надлишкова ліквідність обумовлена постійним перевищенням грошових потоків в банківську сферу вилучення центральним банком ліквідності із ринку банківських послуг, на яке можуть вказувати понаднормові запаси обов'язкових резервів в центральному банку» [28].

Івасів І. та Фуксман О. до індикаторів ліквідності відносять [29, с. 350]:

- залишок ресурсів на лоро-рахунках банків-кореспондентів та планові обсяги операцій банків на протязі операційного дня;
- максимальний обсяг відпливу ресурсів на протязі операційного дня;
- прогностні обсяги операцій із готівкою, які чинять вплив на стан кореспондентського рахунку комерційного банку;
- залишок коштів на рахунках віп-клієнтів та прогностні вхідні і вихідні потоки за даними клієнтами на протязі операційного дня;
- доступний залишок грошових коштів на початок кожного операційного дня.

Доцільно в якості індикатору ліквідності банку також використовувати показник чистого стабільного фондування, який обраховується як співвідношення стабільних наявних джерел фондування до потрібного фондування на один рік.

Значними індикаторами внеску ліквідності в забезпечення фінансової безпеки, на нашу думку, є:

- максимальний розмір залучених депозитів, вкладів населення;
- динаміка частки депозитів до запитання в його ресурсному, депозитному портфелях та їх відплив, співвідношення наданих кредитів до депозитів;
- коефіцієнт перетворення короткострокових фінансових ресурсів в довгострокові, який характеризує межі можливого вкладання перших в середньо- та довгострокові інвестиції;
- рівень ліквідності активів комерційного банку (частка ліквідних активів в його сумарних активах);
- максимальний розмір зобов'язань комерційного банку перед комерційними банками та фінансовими організаціями-нерезидентами;

- перерозподіл ліквідності у іноземній валюті в ліквідність в національній валюті;
- недоотриманий прибуток через відволікання ресурсів з метою підтримки ліквідності;
- зміна частки ліквідних активів в порівнянні із попереднім роком;
- відхилення від нормативів банківської ліквідності.

В той же час, з-поміж індикаторів ліквідності, які тим чи іншим чином можуть обумовлювати рівень фінансової безпеки комерційного банку, доцільно виділяти не тільки кількісні, але й якісні. Серед останніх правомірно виокремлювати пастку ліквідності (liquidity trap) – ситуація у економіці, за якої додаткова пропозиція грошей центральним банком не обумовлює додаткове збільшення попиту в економіці, здатність комерційного банку випускати цінні папери, які користуються попитом на ринку, добросовісність комерційного банку в виконанні платежів, культуру взаємовідносин із контрагентами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОДЕРЖАННЯ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика банку

Акціонерне товариство Комерційний банк «Приватбанк» було зареєстровано НБУ 19 березня 1992 року за № 92 [30].

АТ КБ «Приватбанк» працює на підставі банківської ліцензії, виданої Національним банком України. Має генеральну ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій [31] та ліцензію на здійснення операцій із цінними паперами.

АТ КБ «Приватбанк» згідно своєї ліцензії має право надавати банківські послуги у вигляді:

- залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання (ескроу);
- розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Також банк має право здійснювати кредитні операції у вигляді:

- здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені;
- надання гарантій і поручительства та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;
- придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг);

- лізинг.

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» є універсальним Банком з фокусом на роздрібний сегмент та вибірковою присутністю в корпоративному сегменті.

Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

На кінець 2023 року державі належали 100% акцій банку.

Станом на 31 грудня 2023 року банк має 9 філій і 1 представництво і 1 199 відділень.

В основу стратегії банку покладено збалансоване зростання та перетворення на банк, що продовжує обслуговувати фізичних осіб і вибірково підсилює підрозділи, які обслуговують малий і середній бізнес (далі – МСБ) та корпоративних клієнтів.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» від 11 серпня 2021 р. № 931-р було схвалено відповідну Стратегію до 2024 р. [30].

Стратегія має такі ключові складові:

- бізнес-модель: провідний банк у роздрібному сегменті ринку, який має сильну позицію в малому та середньому бізнесі;
- операційна модель: прогресивна з провідним рівнем ефективності та готовністю до зниження маржі;
- фінансова стійкість: ефективна робота з портфелем непрацюючих активів, операційна ефективність та сталий рівень прибутковості Банку;
- цільові показники банку до 2024 року: прогнозований чистий прибуток >30 млрд грн, дохідність на капітал – більше 40%.

Організаційно-фінансова структура банківської установи повинна відображати основні логічні взаємозв'язки рівнів управління, розмежовувати сфери відповідальності, оптимізувати процеси інформаційного забезпечення, що дозволить досягти поставлених цілей та завдань із найбільшою економічною ефективністю.

Органами контролю і управління в банку є: вищий орган управління банку; наглядова рада банку; правління банку (рис. 2.1).

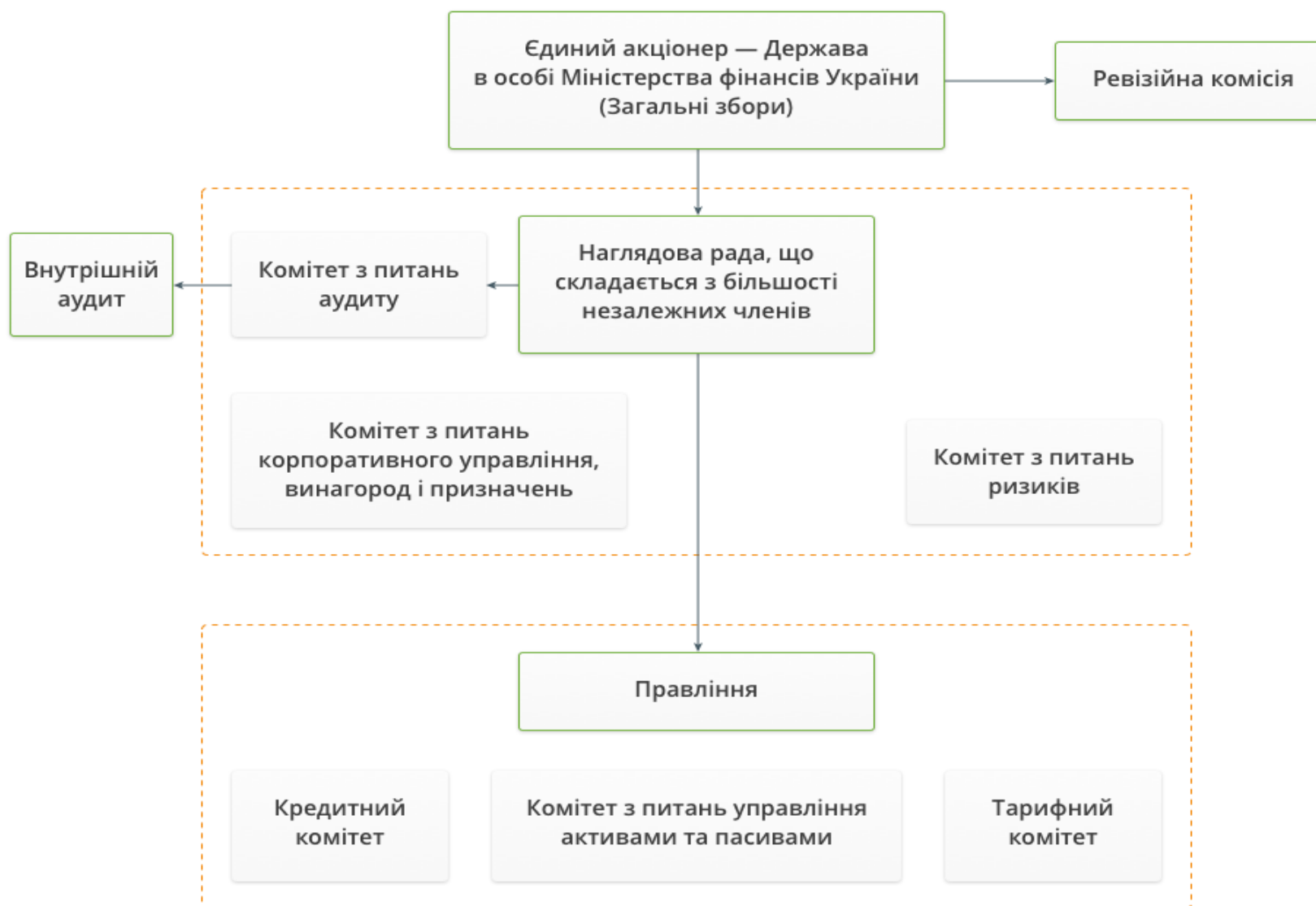

Рис. 2.1. Організаційна структура АТ КБ «Приватбанк»

Вищий орган може вирішувати питання діяльності банку в межах своєї виключної компетенції. Вищий орган не бере участі в поточному управлінні банком.

До виключної компетенції вищого органу належить прийняття рішень щодо: визначення основних (стратегічних) напрямів діяльності банку та затвердження звітів про їх виконання; схвалення стратегії розвитку Банку, затвердженої наглядовою радою; внесення змін до Статуту; збільшення або зменшення статутного капіталу; призначення та припинення повноважень членів наглядової ради; затвердження умов цивільно-правових договорів, що укладаються з членами наглядової ради, обрання особи, уповноваженої на підписання цивільно-правових договорів з членами наглядової ради; встановлення розміру винагороди членів наглядової ради, у тому числі заохочувальних та компенсаційних виплат; затвердження положення про винагороду членів наглядової ради, вимоги до якого встановлюються НБУ; затвердження звіту про винагороду членів наглядової ради, вимоги до якого встановлюються НБУ; затвердження річного звіту Банку; затвердження заходів за результатами розгляду звіту наглядової ради, зокрема про виконання стратегії розвитку Банку; покриття збитків та розподілу прибутку Банку; затвердження розміру річних дивідендів; затвердження положення про наглядову раду; зміни типу акціонерного товариства, у формі якого існує Банк; емісії акцій, їх дроблення або консолідації; викупу Банком акцій власної емісії; анулювання або продажу викуплених акцій Банку; реорганізації Банку, обрання комісії з реорганізації Банку; ліквідації Банку, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії, ліквідатора) Банку, затвердження ліквідаційного балансу; встановлення критеріїв відбору зовнішнього аудитора Банку; надання згоди на вчинення значного правочину за поданням наглядової ради; надання згоди на вчинення правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, відповідно до законодавства та Статуту Банку [30].

Наглядова рада є колегіальним органом управління Банку, що в межах своєї компетенції здійснює управління Банком, несе відповідальність за

забезпечення стратегічного управління Банком, а також контролює та регулює діяльність правління з метою виконання стратегії розвитку Банку. Наглядова рада діє в інтересах Банку відповідно до законодавства та здійснює захист прав вкладників, інших кредиторів та акціонера Банку. Наглядова рада не бере участі в поточному управлінні Банком. До виключної компетенції наглядової ради належать: загальні питання щодо діяльності Банку; питання щодо фінансової діяльності Банку; кадрові питання; питання щодо організаційної структури Банку; питання щодо системи внутрішнього контролю, управління ризиками та фінансового моніторингу; питання щодо забезпечення діяльності вищого органу та взаємодії з акціонером; контрольно-наглядові повноваження.

Наглядова рада складається з дев'яти членів, з яких шість членів є незалежними, а три члени - представниками держави. Строк повноважень наглядової ради становить три роки. Наглядова рада обов'язково утворює такі комітети: з питань аудиту; з питань ризиків; з питань призначень та винагород посадовим особам. Зазначені комітети складаються принаймні з трьох членів наглядової ради. Наглядова рада може утворювати також інші комітети.

Правління є колегіальним виконавчим органом Банку. Правління здійснює поточне управління діяльністю Банку. До компетенції правління належить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю Банку, крім питань, що належать до виключної компетенції вищого органу та наглядової ради. Правління підзвітне вищому органу і наглядовій раді та забезпечує виконання їх рішень. Правління діє від імені Банку у межах, встановлених законодавством, статутом та положенням про правління.

Окремі балансові показники АТ КБ «ПРИВАТБАНК» у 2019-2023 рр. наведені в табл. 2.1.

З табл. 2.1 бачимо у АТ КБ «ПРИВАТБАНК» присутня збалансованість структури активів і пасивів як великого універсального банку.

Найбільша питома вага в структурі активів належить інвестиціям в цінні папери, частка яких склала 39,97 % в 2023 році, що вказує на високу активність банку на фондовому ринку і вагому роль як інституційного інвестора. На

протязі аналізованого періоду мало місце збільшення інвестицій в цінні папери, що можна пояснити пошуком більш дохідних напрямків щодо розміщення коштів в умовах невизначеності економічного середовища.

Таблиця 2.1

Окремі балансові показники АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення	
						+, -	%
Активи							
Грошові кошти та їх еквіваленти	45894	49911	52835	94191	152282	106388	231,81
Кошти в банках	27118	25059	26243	103837	134237	107119	395,01
Кредити клієнтам	59544	55021	68218	68084	92019	32475	54,54
Інвестиції в ЦП	222277	221711	152157	239752	271847	49570	22,30
Основні засоби та нематеріальні активи	6553	7720	7450	6700	6768	215	3,28
Інші активи	12757	13596	12388	15696	18599	5842	45,79
Загальна сума активів	309659	382643	401385	540658	680068	370409	119,62
Зобов'язання							
Кошти банків	201	19	3	-	-	-	-
Кошти клієнтів	240457	312568	325019	471863	555371	314914	130,96
Інші залучені кошти	7721	-	-	128	2630	(5091)	(65,94)
Поточні податкові зобов'язання	12	9	9	3	25791	25779	214825
Інші фінансові зобов'язання	2626	4053	3824	2674	3056	430	16,37
Забезпечення	2363	10687	3651	5804	5438	3075	130,13
Інші зобов'язання	1534	2103	1803	2274	2750	1216	79,27
Загальна сума зобов'язань	255033	329586	334470	482719	595036	340003	133,32
Власний капітал							
Статутний капітал	206060	206060	206060	206060	206060	0	0
Емісійний дохід	23	23	23	23	23	0	0
Результат від операцій з акціонером	12174	12174	12174	12174	12174	0	0
Резерви та інші фонди	6580	8481	9696	11449	12959	6379	96,95
Власний капітал	54625	53056	66913	57937	85030	30405	55,66

Джерело: складено автором на основі [32]

Друга за обсягом стаття – грошові кошти та їх еквіваленти, які склали 22,39 % в 2023 році, що вказує на високий рівень ліквідності банку і здатність вчасно виконувати зобов'язання перед своїми клієнтами. Завелика питома вага високоліквідних, проте низькодохідних активів негативно може вплинути на

рентабельність банку. Значна частина активів припадає на кредити і аванси клієнтам – 13,53% в 2023 році. З однієї сторони, це свідчить про виважену кредитну політику і прагнення диверсифікувати активні операції, а з іншої, відносно невелика питома вага кредитного портфеля може пояснюється виваженим та обережним ставленням до кредитних ризиків за складної економічної ситуації.

У пасивах найбільша частка належить коштам клієнтів – 93,33 % в 2023 році, що для банківської установи є типовою структурою та відображає залежність від коштів юридичних та фізичних осіб. З однієї сторони, ці кошти є стабільним та відносно дешевим джерелом фінансування активних операцій, а з іншої, - обумовлює певні ризики ліквідності при масовому відтоці депозитів.

На власний капітал у структурі пасивів припадає 12,5 %, що відповідно до вимог регулятора є достатнім для забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості банку. Впродовж аналізованого періоду частка власного капіталу показала тенденцію до збільшення, формуючи потенціал для подальшого розвитку бізнесу та підвищуючи захищеність від ризиків.

Тобто, можемо констатувати факт виваженої політики активних і пасивних операцій, диверсифікування джерел доходів і стабільну ресурсну базу задля фінансування кредитного портфеля і інвестицій в цінні папери. Загалом структура балансу характеризується типовістю для великого універсального банку і не виявляє суттєвих дисбалансів або відхилень від нормальних практик ризик-менеджменту.

Стан та динаміка складових доходів, витрат та прибутку АТ «ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 рр. представлена в табл. 2.2.

З табл. 2.2 бачимо, що з 2019 року по 2023 рік відбулося суттєве зростання процентних доходів і комісійних доходів, у 2023 році вони становили 66237 млн. грн. та 41589 млн. грн відповідно. Мало місце зменшення процентних витрат в 2023 році в порівнянні з 2019 роком. Комісійні витрати продемонстрували тенденцію до збільшення за 2019-2023 роки та в 2023 році зросли в порівнянні з 2019 роком на 10764 млн. грн.

Таблиця 2.2

Динаміка складових доходів, витрат і прибутку АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення	
						+, -	%
Процентні доходи, млн. грн.	33841	33563	35857	43687	66237	32 396	95,73
Процентні витрати, млн. грн.	14162	11943	6533	3767	6617	(7 545)	(53,28)
Комісійні доходи, млн. грн.	24575	27649	35057	32945	41589	17 014	69,23
Комісійні витрати, млн. грн.	6386	8888	11840	12505	17150	10 764	168,56
Чистий дохід від банківської діяльності, млн. грн.	37868	40381	52541	60360	90676	52 808	139,45
Адміністративні та інші операційні витрати, млн. грн.	14889	16 742	2 417	10 510	10 988	(3 901)	(26,20)
Витрати з податку на прибуток, млн. грн.	30	25	58	4486	35020	34 990	116633,33
Чистий прибуток, млн. грн.	32670	24561	35242	30254	37857	5 187	15,88

Джерело: складено автором на основі [32]

Чисті доходи від діяльності банку зросли на 139,45 % в 2023 році в порівнянні з 2019 роком.

Протягом 2019-2023 років по адміністративним та іншим операційним витратам не простежувалась чітка тенденція, у 2023 році порівняно з 2019 роком вони знизились на 26,2 %. Витрати з податку на прибуток в 2023 році відносно з 2019 роком зросли на 34990 млн. грн. Чистий прибуток у 2023 році порівняно з 2019 роком збільшився на 15,88 % та склав 37857 млн. грн.

Проаналізуємо кредитний портфель в активах АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 рр. (рис. 2.2).

З рис. 2.2 видно, що кредити та заборгованість клієнтів збільшилися на

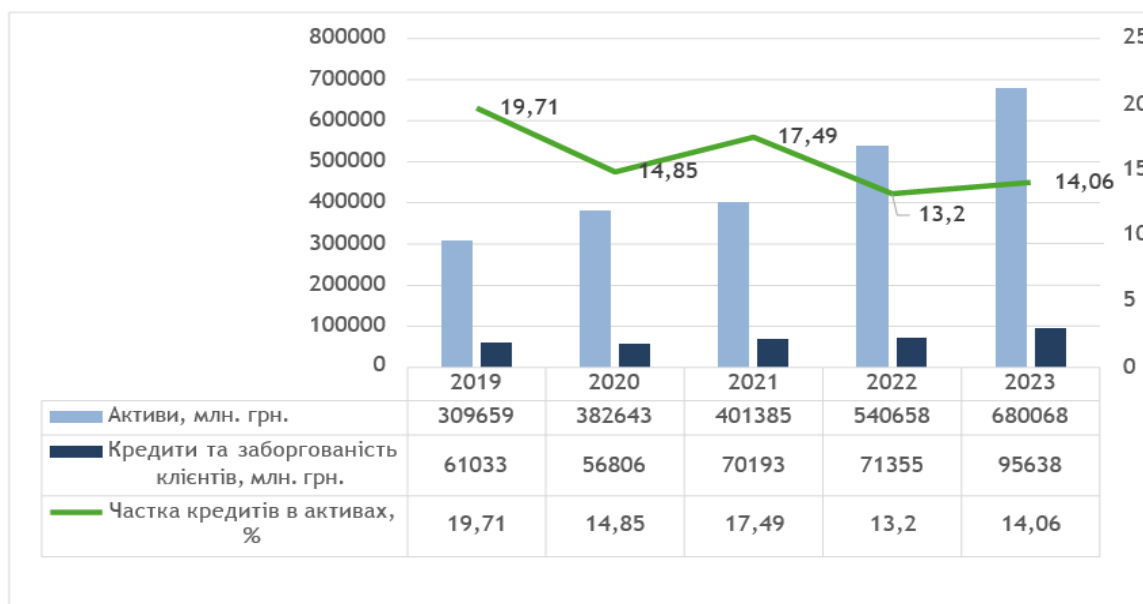

Рис. 2.2. Динаміка кредитного портфелю в активах АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [32]

34605 млн. грн в 2023 році відносно 2019 року і склали 95638 млн. грн.

Не спостерігалось чіткої тенденції щодо частки кредитів і заборгованості клієнтів у активах, у 2023 році вона склала 14,06 %, що менше чим в 2019 році.

Зниження частки кредитів вказує на зниження частки кредитного портфелю у загальних активах. Причиною даного зниження може бути зменшення попиту фізичних та юридичних осіб на кредити. Подібна тенденція також може бути внаслідок посилення контролю банку за платоспроможністю клієнтів.

Проаналізуємо дані НБУ щодо непрацюючого кредитного портфелю АТ КБ «ПРИВАТБАНК» (рис. 2.3). З рис 2.3 можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду показник не має чіткої тенденції. В 2023 році він становив 179934 млн. грн., зменшившись на 59 263 млн. грн. в порівнянні з 2019 роком. В відсотковому відношенні показник продемонстрував тенденцію до зниження та в 2023 році становив 65,45 %.

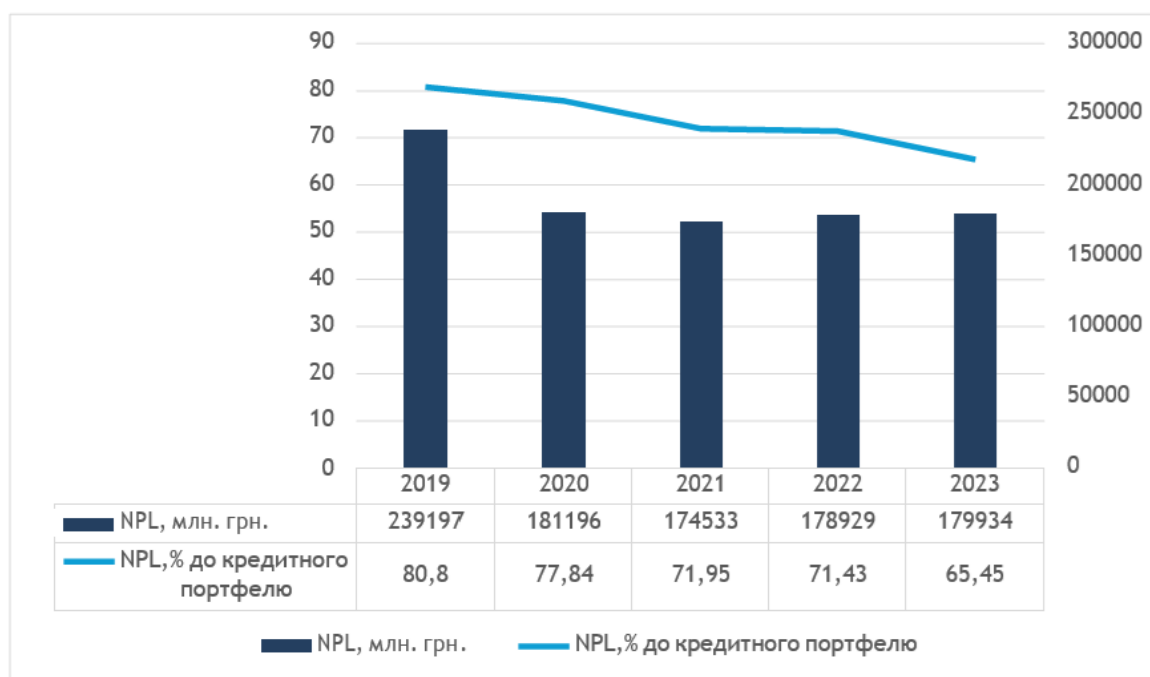

Рис. 2.3. Непрацюючі кредити АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 роки

Джерело: складено автором на основі [32]

Загалом по системі серед банків у АТ КБ «ПРИВАТБАНК» найвищий показник непрацюючих кредитів. Такий вагомий рівень непрацюючих кредитів може свідчити про проблеми в ризик-менеджменті, однак зважаючи на зниження цього показника на протязі досліджуваного періоду можна стверджувати, що банк здійснює заходи для покращення управління ризиками.

2.2. Аналіз ліквідності банку

Спроможність АТ КБ «ПРИВАТБАНК» щодо виконання власних фінансових зобов'язань перед акціонерами кредиторами, клієнтами, інвесторами, іншими контрагентами залежить від рівня його ліквідності. Ключові показники оцінки рівня ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 роки наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Ключові показники оцінки рівня ліквідності АТ КБ
«ПРИВАТБАНК» за 2019-2023 роки**

Назва показників	Рік					Нормативне значення
	2019	2020	2021	2022	2023	
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,3	0,24	0,24	0,42	0,26	Не менш ніж 30 %
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	1,21	1,16	1,2	1,12	1,14	Не менш ніж 100 %
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	0,3	0,25	0,25	0,48	0,22	Не менш ніж 20%
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	0,95	0,93	0,95	0,86	0,84	приблизно 70-80 %
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	0,23	0,17	0,2	0,14	0,17	-
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	0,32	0,25	0,26	0,43	0,27	-

Джерело: складено автором на основі [32]

За даними табл. 2.3 графічно візуалізуємо динаміку ключових показників ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за період 2019-2023 роки (рис. 2.4).

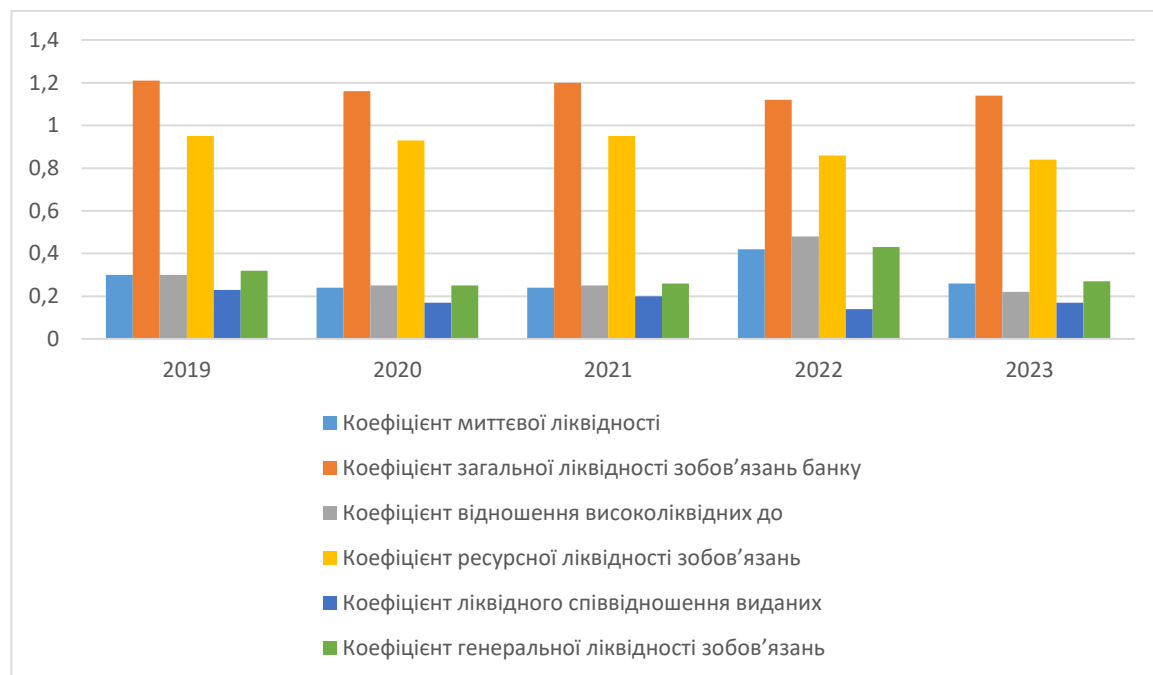

**Рис. 2.4. Динаміка ключових показників ліквідності АТ КБ
«ПРИВАТБАНК» за період 2019-2023 роки**

Джерело: складено автором на основі [32]

З табл. 2.3 і рис. 2.4 бачимо, що коефіцієнт миттєвої ліквідності демонстрував зростання у 2023 році, знижувався у 2020 та 2021 роках, проте суттєво підвищився у 2022 році. На кінець 2023 року значення показника не відповідало нормативному рівню у 30% і вказувало на погіршення миттєвої ліквідності банку внаслідок збільшення поточних зобов'язань банку.

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку демонстрував коливання, залишаючись у межах нормативного значення. Усі значення перевищують 100%, що вказує на спроможність банку виконувати свої зобов'язання.

Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів показав зростання у 2022 році, зниження протягом у 2020-2021, 2023 роках, однак усі значення перевищують нормативний рівень у 20% і це вказує на високий рівень забезпеченості банку високоліквідними активами стосовно робочих активів.

Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань коливався в межах 70-80%, але з 2021 року демонстрував зниження. Це може свідчити про зменшення здатності банку ефективно використовувати зобов'язання для фінансування інвестиційної діяльності.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів демонстрував незначні коливання, в 2022 році його значення зменшилося, що могло свідчити про можливі труднощі з кредитуванням і залученням депозитних ресурсів. Однак в 2023 році показник зріс до 0,17.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань знижувався в 2020-2021 роках, але у 2022 році зафіксовано його значне зростання. Це вказує на загальне поліпшення стану генеральної ліквідності банку в 2022 році поряд з погіршенням у 2023 році, коли його значення зменшилося до 0,27.

Загалом, у АТ КБ «ПриватБанк» існують проблемні аспекти, пов'язані з миттєвою, ресурсною ліквідністю та ліквідним співвідношенням виданих кредитів і залучених депозитів, які потребують особливої уваги.

Проаналізуємо додержання банком нормативів ліквідності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Нормативи ліквідності АТ КБ «ПРИВАБАНК» у 2019-2023 рр.

Показник	Нормативне значення	2019	2020	2021	2022	2023
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	>100%	-	-	156,57%	182,24%	185,21%
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ})	>100%	268,26%	278,23%	258,85%	311,01%	462,83%
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{ів})	>100%	307,71%	218,18%	200,36%	260,14%	266,09%

Джерело: складено автором на основі [32]

З табл. 2.4 бачимо, що коефіцієнт чистого стабільного фінансування демонструє постійне зростання у 2022 році зростання на 25.67 п.п. порівняно з 2021 роком, а у 2023 році – на 2.97 п.п. порівняно з 2022 роком, що свідчить про посилення стабільності фінансування банку.

Значення нормативу коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{ВВ}) коливалось, якщо в 2020 мало місце збільшення на 9,97 п.п порівняно з 2019 роком, то у 2021 році – зменшення на 19,38 п.п порівняно з 2020 роком, а з 2021 року постійне його збільшення. Значне покращення, особливо у 2023 році, що забезпечує високу ліквідність за всіма валютами.

Зниження нормативу коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR_{ів}) відбувалось до 2021 року, а з 2021 року мало місце його збільшення: у 2022 році на 59.78 п.п. порівняно з 2021 роком, а у 2023 році на 5.95 п.п. порівняно з 2022 роком. Стабільне збільшення з 2021 року, що підтверджує високу ліквідність в іноземній валюті.

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» демонструє позитивну динаміку за всіма ключовими нормативами ліквідності з 2021 до 2023 року. Особливо варто відзначити значне зростання LCR_{ВВ}, що вказує на посилення управління

ліквідністю. Коефіцієнт NSFR залишається стабільно високим, що забезпечує стійкість банку в довгостроковій перспективі.

Графічно візуалізуємо динаміку нормативів ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за період 2019-2023 роки (рис. 2.5).

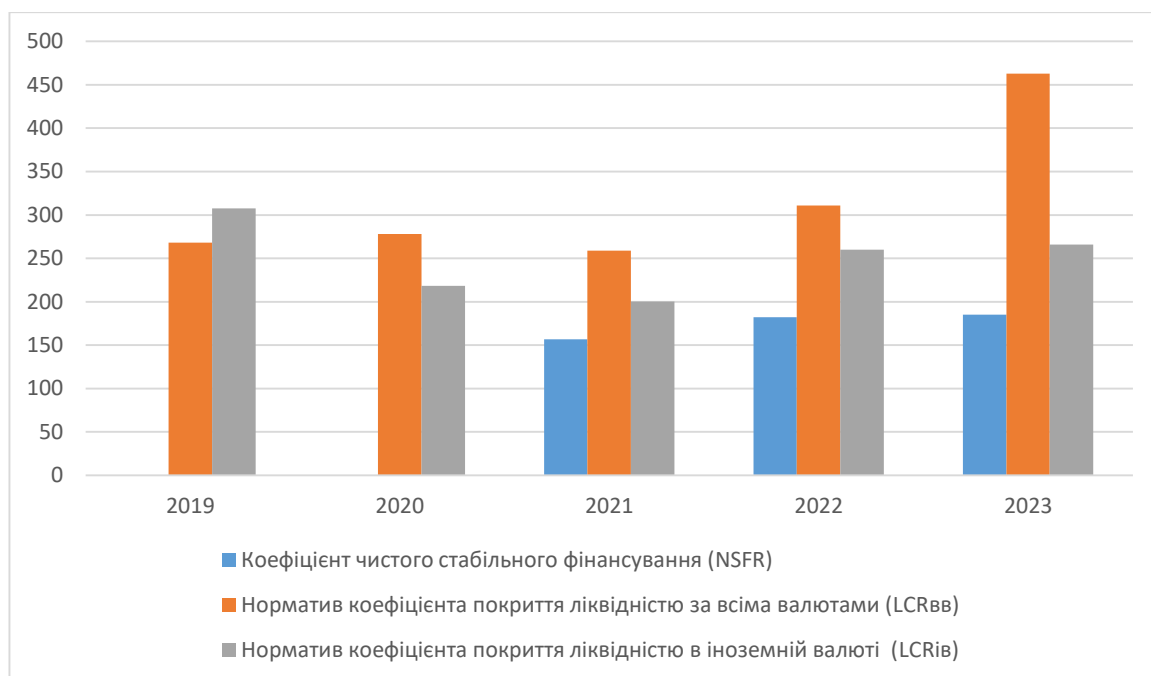

Рис. 2.5. Динаміка нормативів ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за період 2019-2023 роки

Джерело: складено автором на основі [32]

Отже, підтримання оптимального рівня ліквідності дозволяє банку залишатися платоспроможним. У разі порушення балансу ліквідності виникає ризик ліквідності, що характеризується можливістю негативних наслідків у банківській діяльності. У випадку якщо рівень ліквідності нижчий за рекомендований, до ключових заходів для її відновлення належать: скорочення кредиторської заборгованості, зменшення обсягів міжбанківського кредитування та інших залучених коштів. Водночас рекомендується збільшувати обсяг власного капіталу банку.

2.3. Вплив ліквідності банку на його фінансову безпеку

З метою точного визначення впливу ліквідності банку на рівень його фінансової безпеки необхідно проаналізувати організацію управління ліквідністю в банку, складові управління ліквідністю, структури управління, характер та джерела фінансування ризик-менеджменту, специфічні особливості та його закономірності.

Якість процесів управління, які відбиваються на забезпеченні фінансової безпеки, в першу чергу, залежить від сприйняття банком сутності ризиків ліквідності. Так, в нормативних документах АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ризик ліквідності розкривається як ризик того, що банк буде не в змозі виконати свої зобов'язання; виникає в результаті незбалансованості фінансових активів і фінансових зобов'язань банку та/чи виникнення непередбаченої необхідності негайного та одноразового виконання банком своїх фінансових зобов'язань [32].

На позитивному впливі ліквідності банку на забезпечення його фінансової безпеки відбивається також наявність в банку політики управління ліквідністю, плану дій щодо її відновлення, нормативних вимог щодо оцінювання ризиків, методів управління нею, якість управління ризиками ліквідності. Наявність нормативних документів з питань ліквідності у АТ КБ «ПРИВАТБАНК» представлено в табл. 2.5.

Також значимим фактором дієвого впливу ліквідності банку на його фінансову безпеку є організація структури управління ризиками. В АТ КБ «ПРИВАТБАНК» управління ліквідністю з метою сприяння забезпеченню підвищення рівня його фінансової безпеки здійснює правління, спеціалізований департамент та казначейство.

З метою прийняття обґрунтованих та виважених управлінських рішень щодо підвищення ролі ліквідності банку у забезпеченні фінансової безпеки необхідні ефективні способи виміру ризиків ліквідності.

Таблиця 2.5

**Наявність нормативних документів, вимоги щодо оцінки ризиків,
методи управління ліквідністю та якість управління ризиками**

Наявність політики управління ліквідністю	Наявність плану дій відновлення ліквідності	Вимоги до оцінки ризиків	Методи управління ліквідністю	Якість управління ризиками ліквідності
Політика управління ліквідністю Процедура розрахунку, управління і контролю ліквідності банку	План першочергових заходів при виникненні кризи ліквідності	Вимоги НБУ і Положення банку про систему управління ризиками	При використанні методу визначення величини розриву ліквідності за різними строками (розрахунок ГЕП), контролю підлягає рівень показників ліквідності: чистий розрив (ЧР); сукупний розрив (СР); сукупний розрив у відносній величині (СРО) співвідношення обсягу сукупного розриву та загальної суми активів (СРА). Коефіцієнтний метод використовується з метою виконання основних вимог регулятора з дотримання економічних нормативів ліквідності. Метод структури коштів використовується з метою виконання основних вимог регулятора щодо підтримки норми резерву на коррахунку.	В управлінні ризиками визначається тривалість періоду виконання банком платіжних зобов'язань під час стресової ситуації, мінімальний обсяг ВЛА; встановлюються ліміти LCR; Cumulative GAP(на горизонті до року)

Джерело: складено автором на основі [32]

В АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ризики вимірюються на основі виявлення залежності від залучення депозитів від одного ринку або невеликого числа партнерів; надмірного короткострокового запозичення чи довгострокового кредитування; контролю рівня нормативних показників, розривів ліквідності в істотних валютах.

Дієвість впливу ліквідності банку на його фінансову безпеку обумовлюється ще й складовими управління ризиками, які використовуються в управлінській діяльності банку.

Стратегічними завданнями політики АТ КБ «ПРИВАТБАНК» щодо управління ризиком ліквідності виступають: підтримка показників ліквідності на рівні вищому за нормативний, лімітування концентрацій залучених коштів через нормування диверсифікованої ресурсної бази, мінімізація ризику втрати ліквідності через підтримання достатніх обсягів високоякісних ліквідних активів в якості можливого джерела забезпечення у випадку стресових ситуацій. Банк прагне розвивати джерела ресурсів, підтримувати стабільну базу фінансування, в першу чергу за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб.

На рівні фінансової безпеки позначаються також джерела фінансування у управлінні ризиками ліквідності банку.

Джерелами пропозиції ліквідних коштів у АТ КБ «ПРИВАТБАНК» є надходження депозитів від клієнтів, продаж активів, погашення раніше наданих позик, доходи, залучення коштів на грошовому ринку. Джерелами попиту на ліквідні кошти є зняття грошей із депозитів клієнтів, заявки на одержання кредитів, виплата дивідендів акціонерам, оплата банківських витрат. Співвідношення джерел попиту і пропозицій формує нетто-ліквідну банківську позицію – надлишок чи дефіцит коштів в будь-який час. Обрахунок даної позиції дає можливість планувати майбутні потреби чи можливе вивільнення коштів.

Якість забезпечення фінансової безпеки завдяки управлінню ризиками ліквідності банку обумовлюється також методами управління ліквідністю, які застосовує банк.

В певній мірі якість управління ліквідністю та ризиками, які супроводжують її формування та використання, з метою забезпечення належного рівня фінансової безпеки матеріалізується в виконанні банком встановлених нормативів ліквідності. На протязі 2019-2023 років АТ КБ «ПРИВАТБАНК» неухильно дотримувався вимог регулятора щодо рівня нормативів ліквідності.

Як підсумок, організація управління ліквідністю у комерційному банку є важливим чинником підвищення її ролі у забезпеченні фінансової безпеки

банку, що передбачає: аналіз ризиків, розробку політики управління ліквідністю та планів її відновлення; запровадження вимог до оцінки ризиків і визначення індикаторів їх вимірювання (на основі таких чинників, як розподіл грошових потоків в часі для активів і зобов'язань і різних валютах, прогнозовані та договірні потоки коштів з урахуванням очікуваної поведінки банківських продуктів, аналіз строків активів і зобов'язань та можливості заміни зобов'язань після їх погашення, оцінка впливу стрес-сценаріїв на ліквідність, структура активів за рівнем ліквідності, обсяг й диверсифікація пасивів, концентрація пасивів та активів, аналіз розривів ліквідності в основних валютах, контроль дотримання нормативних показників), методи управління ризиками, якість їх застосування, структура управління банком, особливості ризик-менеджменту, складові управління ліквідністю та джерела фінансування.

Якість управління ліквідністю та ризиками, що виникають під час її формування та використання, проявляється у виконанні банками встановлених нормативів ліквідності, що є ключовим для забезпечення належного рівня фінансової безпеки.

Досягнутий завдяки цим заходам стан ліквідності позитивно впливає на різні аспекти діяльності банків: валютну, боргову, ресурсотворювальну, депозитну, податкову, кредитну та інвестиційну безпеки, безпеку ліквідності та безпеку витрат та доходів, розрахунків і, відповідно, на фінансову безпеку банку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ РОЛІ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Ключові напрямки досягнення оптимального рівня ліквідності банку в забезпеченні його фінансової безпеки

Основні напрями для досягнення оптимального рівня ліквідності комерційного банку для забезпечення його фінансової безпеки, на нашу думку, включають (рис. 3.1):

1. У сфері наукового забезпечення:

За участі науково-дослідних установ, закладів вищої освіти, дослідницьких структур комерційних банків та експертного середовища:

- поглиблення досліджень щодо сутності ліквідності КБ, її типів, рівнів, чинників, які впливають на неї; розробка індикаторів оцінки ліквідності; аналіз методів управління нею та створення цілісної системи такого управління; визначення ролі ліквідності у забезпеченні фінансової безпеки банку;
- визнання ліквідності як найвищого пріоритету діяльності банку, що сприятиме зміцненню її рівня та підвищенню фінансової безпеки загалом;
- запровадження системи звітності (репортінгу) для детального вивчення стану ліквідності та пов'язаних ризиків, зокрема тих, що виникають через неможливість своєчасного регулювання ліквідної позиції, збитки від швидкої конверсії активів, нерівномірний розподіл ліквідності або дисбаланс у структурі балансу;
- дослідження та аналіз структури простроченої кредиторської заборгованості для зменшення кредитних ризиків і ризиків втрати або дефіциту ліквідності, що сприятиме зміцненню безпеки ліквідності та кредитної безпеки банку, а також підвищенню його загальної фінансової безпеки;
- дослідження впливу різних напрямів діяльності банку (ресурсна, депозитна, кредитна, заставна, валютна, боргова, інвестиційна, розрахункова

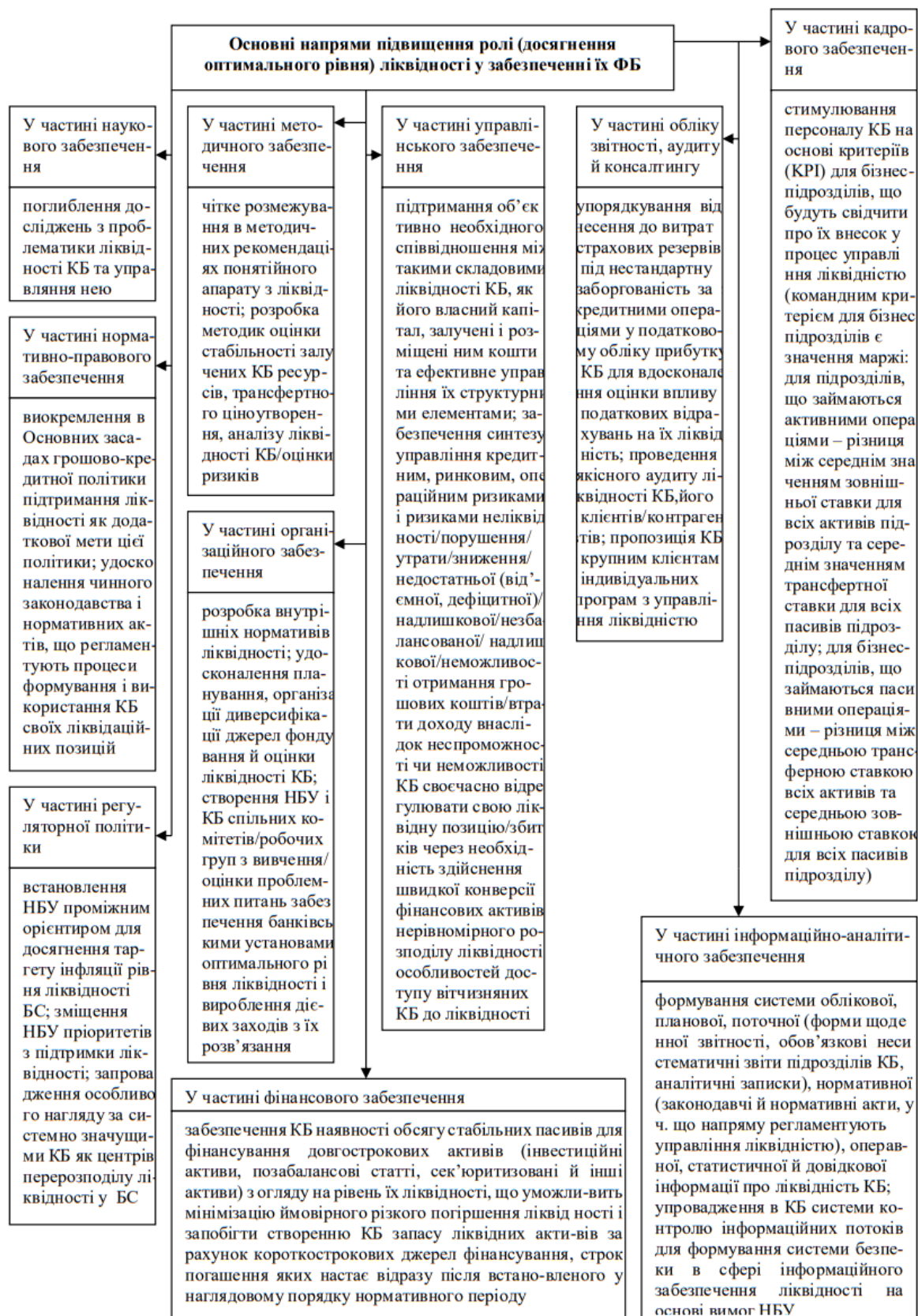

Рис. 3.1. Ключові напрями досягнення оптимального рівня ліквідності банку в забезпеченні його фінансової безпеки

Джерело: складено автором

політики, а також політики доходів і витрат та комунікацій) на всі аспекти його ліквідності, що сприятиме підвищенню рівня безпеки ліквідності;

- розробка механізмів запобігання маніпуляціям і шахрайським діям у процесі формування та використання ліквідності, що забезпечить стабільність і підвищить рівень ліквідної безпеки банку;

- визначення характеристик грошових еквівалентів, таких як кошти, які можна швидко реалізувати або отримати (зокрема ОВДП, ОЗДП, депозитні сертифікати НБУ, висококласні корпоративні цінні папери, банківські овердрафти), для забезпечення інвестиційної безпеки банку;

- дослідження специфіки роботи банку з криптовалютами, які характеризуються обмеженою ліквідністю та високою волатильністю, що сприятиме підвищенню валютної безпеки банку;

- оцінка ліквідності банку під час роботи з електронними грошима, що позитивно впливатиме на безпеку розрахункових операцій;

- оцінка ліквідності фінансових інструментів з урахуванням складу інвесторів як важливого чинника доходності фінансових активів, що забезпечуватиме зростання інвестиційної безпеки та безпеки доходів і витрат банку;

- аналіз змін у поведінці клієнтів банківських послуг як ключового фактора управління ліквідністю, що дозволить покращити рівень ліквідної безпеки;

2. В сфері нормативно-правового забезпечення:

- розробка внутрішньої політики управління ліквідністю банку та створення стратегічного документа, який включає механізми диверсифікації джерел і напрямів фінансування, план дій або перелік заходів у разі виникнення коротко- або довгострокових кризових ситуацій, чіткий розподіл обов'язків і відповідальності, процедури відновлення ліквідності, встановлення прийняттого рівня ризиків, а також регламентацію управління доступом на ринок позикового капіталу (міжбанківські кредити, операції репо, кредити НБУ, участь у системі електронних платежів). Політика також повинна передбачати

управління фінансовими інструментами (зокрема обтяженими та необтяженими активами) та регулярне оновлення на основі результатів стрес-тестів. Усе це сприятиме зміцненню депозитної, кредитної, ресурсотворювальної, боргової безпеки, безпеки ліквідності та розрахунків, а також підвищенню загальної фінансової безпеки банку;

- розробка регламентуючих документів для контролю фінансових потоків і управління ризиками ліквідності, а саме створення детальних нормативів, які забезпечують ефективний контроль і управління ризиками неліквідності, що можуть виникати через неспроможність банку своєчасно регулювати свою ліквідну позицію, втрати через швидкий продаж фінансових активів, нерівномірний розподіл ліквідності тощо. Ці документи мають враховувати стандарти якості банківської діяльності, передбачати визначення відповідальних управлінських ланок, розподіл їхніх повноважень і обов'язків, а також механізми оцінки потреб банку в ліквідних коштах. Такий підхід сприятиме підвищенню рівня безпеки ліквідності та загалом фінансової безпеки банку;

3. У сфері методичного забезпечення:

- аналіз ліквідності активів з урахуванням пріоритетності: банк проводить не тільки оцінку ліквідності активів за їх абсолютними показниками, але й визначає їхню пріоритетність у порівнянні з іншими активами. Це сприяє ефективнішому розподілу ресурсів і підвищенню загального рівня фінансової стабільності;

- розробка методик оцінки стабільності залучених коштів на основі урахування синхронності грошових потоків, що дозволить ефективніше формувати резерви ліквідності для забезпечення безперебійної діяльності банку;

- перевірка ліквідності через аналіз грошових потоків, збалансованих у кожному часовому періоді;

- впровадження трансфертного ціноутворення, передбачає централізоване акумулювання ресурсів у казначействі або фонді, з подальшим

їх перерозподілом між підрозділами банку з метою збалансування ліквідності між різними бізнес-напрямами, розподілу капіталу і ризиків для мінімізації втрат ліквідності, оцінки доходів та витрат підрозділів і клієнтів, підвищення ефективності управління відсотковим доходом, проведення централізованого моніторингу ризиків втрати ліквідності та оцінки ліквідності кожного підрозділу, управління розривами ліквідності та використовувати надлишкові ресурси на рівні банку;

- розробка банком методичних інструментів для аналізу факторів ліквідності. Банк впроваджує підходи, спрямовані на глибокий аналіз чинників, які впливають на стан ліквідності, а також на прогнозування її змін. Це включає стратегічне, поточне та оперативне управління ліквідністю для підтримання стабільності фінансових показників;

- розроблення методичних підходів до аналізу власної ліквідності, які передбачають структурний аналіз платежів за операціями та їх характером, тривалості та фіксованості залучених ресурсів, їхньої вартості, клієнтської бази, ступеня інтеграції різних джерел у пасиви, складності управління та стабільності фінансування. Також оцінюється ймовірність відкликання окремих зобов'язань, доступність джерел ліквідності, прогнозуються зміни ринкової кон'юнктури та концентрація кредитного ризику. Окрему увагу приділяють ризику недотримання пруденційних норм НБУ, що може спричинити репутаційні втрати й активізацію жорсткіших заходів нагляду з боку регулятора;

- визначення характеру та особливостей управління ліквідністю при застосуванні мобільного та Інтернет-банкінгу;

- розроблення моделі оптимізації фінансових потоків, програмного забезпечення та моделей підтримання прийняття рішень щодо управління ризиком втрати ліквідності;

- включення до методичного забезпечення управління ліквідністю банку підходу Кайла з метою детальнішого урахування характеристик ринку банківських послуг, які дають всебічне бачення ліквідності з виокремленням

глибини, стислості, негайності, релаксації, нейромережевої прогнозовної моделі та моделі Міллера-Орра, в основі якої припущення, що ліквідність банку стохастично змінюється (існують нижня та верхня межі коливання, при досягненні яких аналітики банку визначають потреби у зниженні або збільшенні обсягів ліквідних коштів до певного ефективного рівня) [33, с.72];

- застосування банком комплексного підходу для оцінки ризику втрати ліквідності, який передбачає використання методів порівняння звітності щодо чистої ліквідності, аналізу груп зіставних коефіцієнтів (зокрема, співвідношення позикових коштів до сукупних активів, позик до активів, а також порівняння балансових показників з аналогічними показниками банків подібного рівня і масштабів). Також враховується індекс ліквідності, який дозволяє оцінити потенційні втрати банку в разі раптового продажу активів порівняно з їх реалізацією за ринковою ціною. Додатково розраховується фінансовий інтервал, що визначається як різниця між середнім обсягом позик і середнім обсягом вкладів банку;

4. В сфері організаційного забезпечення:

- розробка обґрунтованих внутрішніх нормативів та лімітів ліквідності, що відповідають його специфічним потребам;
- організування залучення фінансових ресурсів з урахуванням цілей їх ефективного подальшого розміщення;
- вдосконалення процесів планування включно зі створенням комплексних прогнозів фінансових потоків і, за необхідності, надзвичайних планів фінансування. Це включає диверсифікацію джерел фондування, оцінку ліквідності через стрес-тестування за різними сценаріями, що враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори функціонування банку, а також розробку заходів для її підтримання з урахуванням прогнозованих подій. Реалістичність оцінок за результатами стрес-тестування підвищується через моделювання кількох можливих критичних ситуацій одночасно;

- розвиток кеш-менеджменту шляхом впровадження банківсько-бухгалтерських послуг для корпоративних клієнтів з управління їхньою готівкою, що дозволяє оптимізувати внутрішні фінансові потоки і забезпечити достатність резервів ліквідності;
- підвищення інтеграції планів фінансування банку, зокрема в умовах непередбачуваних ситуацій та стрес-тестування;
- розроблення чітких бізнес-планів, які передбачають збільшення частки ринку банківських послуг, зростання обсягів реалізації банківських продуктів і послуг, а також прибутку. Це дозволяє обґрунтовано планувати необхідні фінансові ресурси для стабільної роботи банку та здійснювати моніторинг динаміки фінансування, щоб виявляти періоди, коли банк потребує додаткових коштів для підтримки ліквідності;

5. В сфері управлінського забезпечення:

- додержання необхідного співвідношення між власним капіталом, залученими та розміщеними коштами, забезпечуючи ефективне управління їх структурою;
- звернення уваги на високоризикові банківські продукти, які можуть підвищити ці ризики, такі як депозити з можливістю дострокового затребування, депозити з поповненням, кредити з можливістю дострокового погашення та кредитні лінії, враховуючи ці фактори в ціноутворенні на ці продукти;
- для повноцінного застосування інструментарію сценарного моделювання ліквідності та забезпечення її позитивного впливу на фінансову безпеку створення ситуаційних центрів. Ці центри сприятимуть формуванню обґрунтованих колективних рішень, враховуючи різноманітні сценарії розвитку подій;
- моніторинг ризиків неліквідності, що базується на мінімумі інформації, необхідному для моніторингу профілів таких ризиків у банку;

6. В сфері інформаційно-аналітичного забезпечення:

- запровадження в банку системи управління інформаційними потоками, що забезпечить створення комплексної системи безпеки в сфері інформаційного супроводу ліквідності з дотриманням нормативних вимог НБУ;
- формування банком історичної бази щодо активних та пасивних операцій;
- створення банком масиву обліково-аналітичного забезпечення, адаптованого до масштабів, бізнес-моделі та стратегічних цілей, що дозволить оптимізувати витрати часу і ресурсів при ухваленні зважених управлінських рішень щодо прогнозування, оцінки ліквідності та управління ризиками;
- застосування банком розширеного набору даних для розрахунків поточної та майбутньої ліквідності, включаючи інформацію про регламентовані та нерегламентовані договорами строки виконання угод;
- здійснення банком бенчмаркінгу показників власної ліквідності та фінансової безпеки шляхом порівняння з аналогічними показниками інших банків для виявлення конкурентних переваг та зон розвитку у стратегічному плануванні;
- організація системи інформаційного супроводу щодо строків виконання окремих операцій із визначенням критеріїв для формалізації строків у межах окремих балансових агрегатів з метою ефективного використання управлінського звіту як основи для прийняття рішень щодо ліквідності;
- проведення емпіричного аналізу банком процесів ціноутворення на міжбанківському кредитному ринку, що включає визначення відмінностей між ставками на ринку та ставками за операціями НБУ (ставками рефінансування при її дефіциті і депозитними сертифікатами при надлишку ліквідності);

7. В сфері фінансового забезпечення:

- зосередження уваги на зміцненні фінансової безпеки банку шляхом встановлення чіткої кореляції між зростанням сукупних обсягів ліквідних активів та зобов'язань за рахунками на вимогу. Це сприятиме підвищенню рівня ресурсоутворювальної, депозитної та кредитної безпеки банку, а також загалом фінансової безпеки;

- розширення використання механізму сек'юритизації банком для трансформації неліквідних активів у ринкові цінні папери. Отримані від їх реалізації грошові кошти можна спрямовувати на придбання більш ліквідних активів, ефективне розміщення фінансових ресурсів, диверсифікацію й передачу ризиків третім особам, а також на зменшення обсягу ризикованих активів на балансі. Це дозволить знизити вагу активів за ступенем ризику, що позитивно вплине на ліквідність і фінансову безпеку;

- оптимізація структури інвестиційного портфеля банку відповідно до бажаного рівня доходності, ризику та ліквідності з урахуванням цілей банку. Формування: а) портфеля зростання, що включає цінні папери зі швидко зростаючою вартістю (хоч і з порівняно низьким доходом), а також структурні облігації як надійну альтернативу депозитам для збільшення інвестиційного капіталу; б) портфеля доходу, в якому відношення процентних платежів і дивідендів до вартості цінних паперів перевищує середньоринковий рівень, забезпечуючи високий стабільний дохід; в) портфеля ризикового капіталу, що включає цінні папери економічних агентів на стадії розвитку або тимчасово недооцінені, з потенціалом отримання високих доходів у майбутньому. Водночас цей портфель супроводжується підвищеними ризиками, пов'язаними з невизначеністю щодо очікуваного доходу;

- удосконалення трансфертного ціноутворення в банку шляхом регулювання розміру відсоткової маржі. Це сприятиме підвищенню стабільності доходів і контрольованості витрат, що позитивно вплине на фінансову безпеку банку [34];

- вибір оптимальних шляхів розміщення вільної валютної ліквідності в короткостроковій перспективі, що дозволить підвищити рівень валютної безпеки банку;

- впровадження ефективної системи оподаткування прибутку банку, що забезпечить зміцнення його податкової безпеки;

- забезпечення узгодженості між базою оподаткування банку, нормативами ліквідності та обсягами страхових резервів. Це створить позитивні

умови для підвищення стабільності доходів і витрат, забезпечення ліквідності та фінансової безпеки банку;

8. В сфері кадрового забезпечення:

- мотивація персоналу банку на основі системи ключових показників ефективності (КПІ) для бізнес-підрозділів, які відображають їхній внесок у процес управління ліквідністю. Основним колективним критерієм для бізнес-підрозділів є значення маржі: для підрозділів, що займаються активними операціями, цей показник визначається як різниця між середньою зовнішньою ставкою для всіх активів підрозділу та середньою трансфертною ставкою для всіх пасивів; для підрозділів, що займаються пасивними операціями, маржа обчислюється як різниця між середньою трансфертною ставкою для всіх активів і середньою зовнішньою ставкою для всіх пасивів підрозділу. Такий підхід дозволяє стимулювати працівників через досягнення ними конкретних показників, що сприяють ефективному управлінню ліквідністю [35, с. 414].

3.2. Вдосконалення оцінки ліквідності банку для забезпечення його фінансової безпеки

Забезпечення фінансової безпеки банку значною мірою залежить від оптимізації його ліквідності, що передбачає ретельну та всебічну оцінку її стану. В процесі оцінювання необхідно враховувати: безпосередній рівень ліквідності банку; стан і ступінь забезпечення безпеки ліквідності та її вплив на загальну фінансову безпеку банку; ефективність управління ліквідністю в контексті підтримання фінансової безпеки; фактори, що впливають на ліквідність, у рамках моделювання сценаріїв стрес-тестування; ймовірність погіршення стану ліквідності, прояву кризових явищ та виникнення загроз для боргової, ресурсоутворювальної, депозитної, кредитної, та податкової валютної, інвестиційної безпеки банку; організацію ризик-менеджменту для забезпечення належного рівня ліквідності та зміцнення фінансової стабільності банку (рис. 3.2).

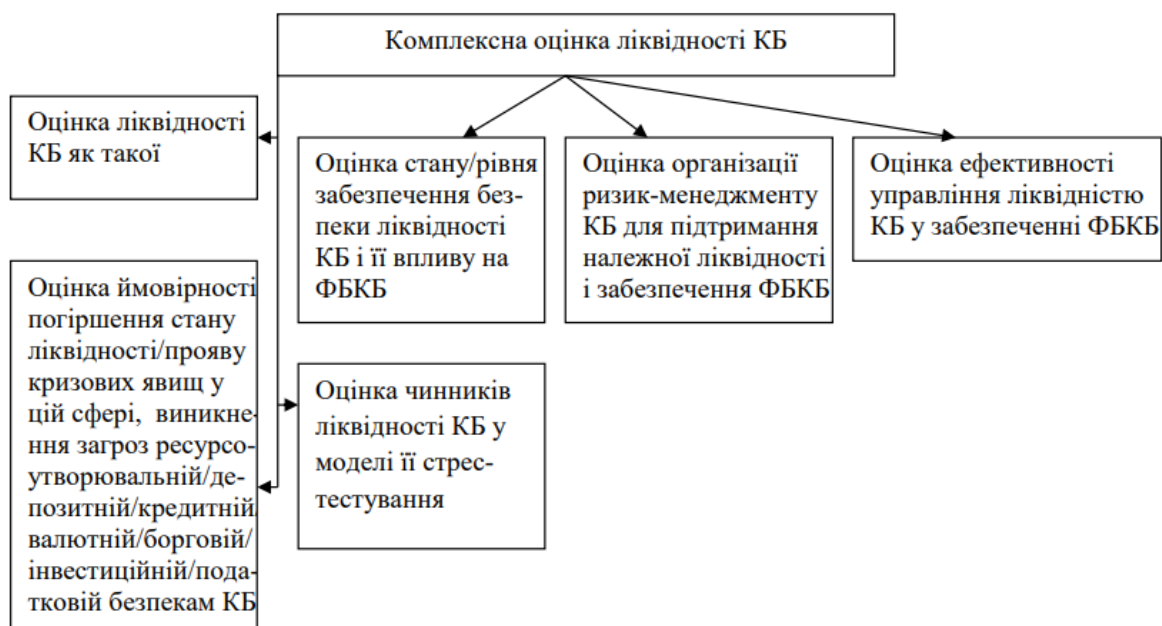

Рис. 3.2. Комплексна оцінка ліквідності банку

На нашу думку, оцінка ліквідності банку має проводитись за такими показниками: ставка доходів ліквідності активів; норма ліквідності; вартість обслуговування одиниці ліквідності активів; ліквідність балансу; чисте стабільне фінансування (показує структурні особливості відбору джерел фінансування); коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань (показує забезпечення дохідними активами банку його сукупних зобов'язань); доступність джерел додаткової ліквідності; коефіцієнт ліквідного співвідношення наданих кредитів та залучених депозитів (використовується для визначення незбалансованої ліквідності); індекс реального вилучення надлишкової ліквідності; рівень чутливості банку до ризиків ліквідності внаслідок необхідності проведення швидкої конверсії фінансових активів; пастка ліквідності (показує різке скорочення пропозиції кредитних ресурсів та зниження банком обсягів кредитування); витрати банку, пов'язані із розрахунковими транзакціями та витрати залучення ліквідності (процентні ставки за міжбанківськими, денними та овернайт кредитами); потік готівки (обчислюється як різниця між готівковими надходженнями та платежами); ліквідність активу (тобто оптимальний очікуваний час перетворення активу на

гроші); співвідношення ліквідних активів та сукупних, короткострокових зобов'язань; витрати банку-учасника платіжної системи на підтримання ліквідності для фінансування платежів; рівномірність нарощування ліквідності.

На нашу думку, аналіз повинен охоплювати також реальні можливості конкретного банку залучати та надавати ліквідність на ринку. Ці можливості визначаються такими характеристиками:

1. Ширина – діапазон цінових пропозицій на ринку.
2. Глибина – обсяг пропозицій, доступних на ринку.
3. Вузкість – рівень трансакційних витрат, що проявляється у різниці між запропонованою і призначеною ціною.
4. Терміновість – швидкість, з якою активи можуть бути реалізовані.
5. Стійкість – ступінь чутливості ринку до дій його учасників.

Також до цього списку варто включити показник в'язкості, що відображає відхилення реальної ціни угоди банку від середньоринкової (ціновий спред).

В якості індикаторів забезпечення безпеки ліквідності банку та її впливу на фінансову стабільність, на нашу думку, мають виступати показники, які оцінюються безпосередньо самими банками (рис. 3.3):

- *індикатори характеру ліквідності банку*: волатильність ліквідності банку; природа ліквідності банку; коефіцієнт термінової валютної ліквідності; ступінь надійності фондів, які чутливі до змін процентних ставок; негативна тенденція збільшення концентрації прийнятого ризику у формуванні та використанні банком ресурсної бази; генеральний коефіцієнт ліквідності (тобто ступінь забезпеченості зобов'язань перед клієнтами іммобілізованими коштами, високоліквідними активами, готівкою); відхилення банку від встановлених НБУ нормативів ліквідності; середні по галузі нормативні значення показників ліквідності клієнтів банку; відхилення значень нормативів ліквідності філій банку від нормативів ліквідності загалом по банку; максимальний рівень, за кордонами якого ліквідність активів банку стає надлишковою (визначається відношенням високоліквідних активів та сукупних активів); утримання запасу ліквідності банку / нормальне вилучення коштів

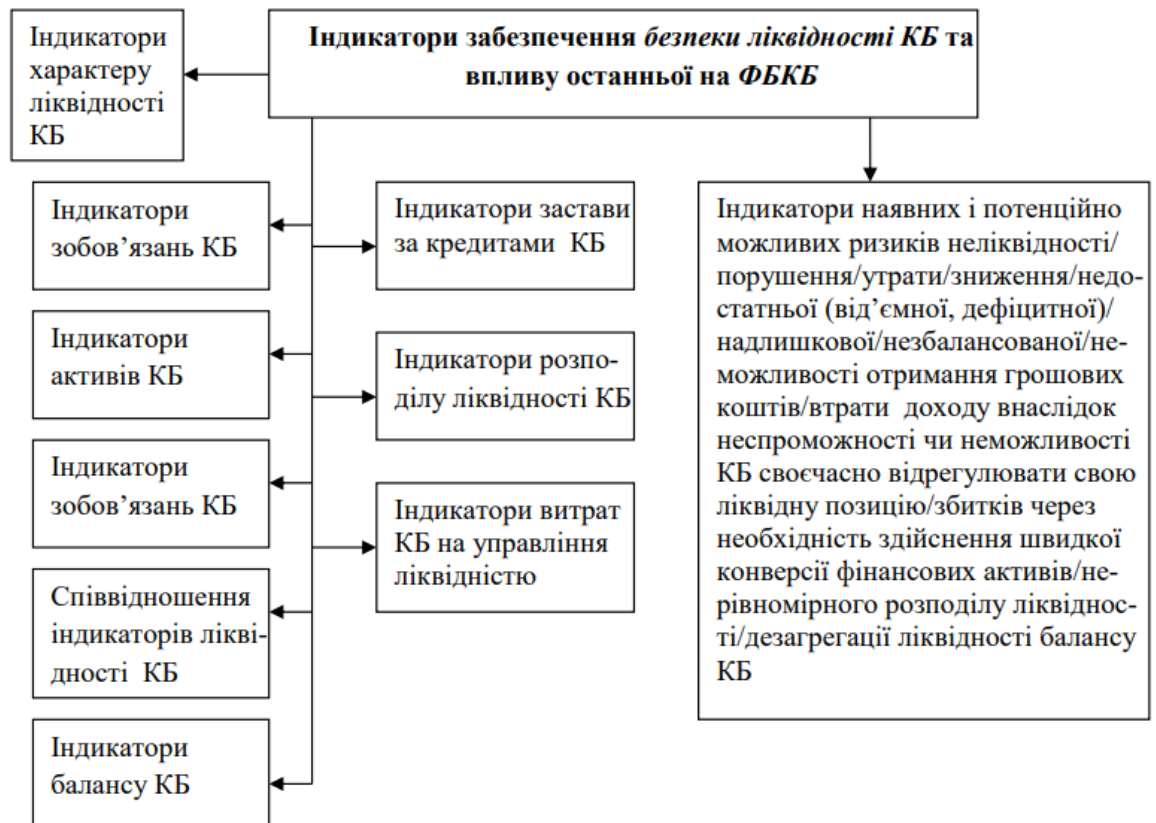

Рис. 3.3. Індикатори забезпечення безпеки ліквідності банку та її впливу на фінансову безпеку

(кошти за депозитними договорами до погашення і на поточних рахунках, кошти, що підлягають виплаті за договорами, які клієнти вирішили достроково розірвати, а також кошти за депозитними договорами, для яких вкладники ухвалюють рішення про пролонгацію або переказ на інші пасивні рахунки); запас ліквідності банку/чистий відтік коштів (загальний обсяг відтоку грошових коштів за вирахуванням загального обсягу їх надходження відповідно до стресового сценарію протягом аналізованого періоду; чистий розрив ліквідності, що виникає за стресовим сценарієм у межах визначеного горизонту тестування [37, с. 78]); тривалість нестачі ліквідності КБ; коефіцієнти фінансової автономії (співвідношення власного капіталу та сукупних фінансових ресурсів – в світовій практиці 0,5-0,7); покриття запасів (співвідношення обсягу нормативних джерел фінансування та обсягу запасів – 1,0-1,5); маневреності власних коштів/власного капіталу (співвідношення

власні обігові кошти та власного капіталу – 0,1-0,2); обсяг, час та ліквідність грошового потоку (співвідношення позитивного грошового потоку та від’ємного грошового потоку – ≥ 1); забезпеченості запасів та витрат власними джерелами фінансування (співвідношення обсягу власних джерел фінансування до обсягу запасів та витрат – 0,6-0,8); динамічний індикатор ліквідності – міра близькості фактичного та нормативного упорядкувань показників ліквідності та платоспроможності банку, кількісно характеризує ризик ліквідності та набуває значення у межах від -1 до 1 (коли індикатор в певний момент часу дорівнює 1, це означає, що всі нормативні співвідношення показників виконуються належним чином. Якщо ж індикатор має значення «-1», фактичні значення показників повністю протилежні нормативним вимогам) [38, с. 20];

- *індикатори зобов’язань КБ*: доступ банку до ліквідності через кошти НБУ; невикористаний потенціал залучення фінансових ресурсів; частота звернення банку до запозичень; частка депозитних джерел у загальній структурі пасивів банку; частка розрахункових і поточних рахунків у складі депозитних джерел; внутрішній норматив концентрації зобов’язань банку; норматив ліквідності, що передбачає утримання державних цінних паперів на балансах банку (7% від обсягу депозитів за попередній квартал); зміни рівня заборгованості банку за операціями рефінансування НБУ; нетто-обсяг операцій НБУ, пов’язаних із наданням та абсорбуванням ліквідності банку; співвідношення запасу робочих лімітів на міжбанківські кредити, встановлених для банків, до фактичного обсягу залучених міжбанківських кредитів-нетто ($\leq 20\%$); частка міжбанківських кредитів-нетто із залишковим строком погашення до одного року в загальній структурі консолідованих пасивів банку ($\leq 10\%$); коефіцієнт використання банком коштів клієнтів для формування пасивів ($\geq 80\%$); рівень стабільності депозитної бази банку; неочікуване вилучення депозитів, що визначається як різниця між вартістю активів в звичайних ринкових умовах та їхньою ціною в умовах примусового продажу під час кризи. Водночас важливо враховувати ефект «пророцтва, яке виконується саме»: рішення вкладників зняти кошти залежить не лише від реального фінансового

стану банку, а й від поведінки інших вкладників. Якщо клієнт очікує масового вилучення депозитів іншими, він також схильний діяти аналогічно; сукупний рівень відтоку коштів, вкладів юридичних та фізичних осіб, банків; обсяги вимог терміном до 30 чи 180 днів / зобов'язання терміном виконання до 30 чи 180 днів; рівень підтримання ліквідності банку (відношення вимог регулятора до банку до їх сукупних депозитів та зобов'язань перед нерезидентами – $\leq 5\%$); коефіцієнт кореляції додатного та від'ємного грошових потоків в часі (дає можливість визначати синхронність припливу та відтоку грошових коштів); змінність різновидів залучених банком коштів (коефіцієнт варіації, який дає можливість визначати рівень коливань обсягів грошових потоків в часі, середньоквадратичне відхилення грошових потоків залучених коштів з метою визначення ступеня їх стабільності; загальний показник ризику змінності залучених ресурсів із врахуванням коефіцієнту синхронності грошових потоків банку; відсоткові ставки міжбанківського кредитного ринку та НБУ (коли ставка міжбанківського кредитного ринку наближається до ставки НБУ, це може свідчити про напружену ситуацію на грошовому ринку та зростання дефіциту ліквідності); призупинення чи скорочення операцій репо Нацбанку, операцій міжбанківського кредитного ринку більшістю учасників; збитки при додатковому залученні ресурсів; придбавана норма ліквідності (співвідношення між потребою банку в залученні додаткових ресурсів через кредити та загальною потребою у фінансуванні активів, чутливих до змін відсоткових ставок). Наприклад, для малих банків норма ліквідності у 30% є неприйнятною, тоді як для середніх вона є прийнятною. Великі банки, активно залучені в операціях на грошовому ринку, можуть підтримувати ліквідність у межах 30-50%, з підвищенням до 50-85% на тримісячний період і до 90% на шестимісячний; наявність чи відсутність у банку фактів невиконання перед кредиторами вимог; помилки оцінювання попиту на ліквідність (при дефіциті, надлишку ліквідності, в перехідний строк);

- *індикатори активів банку*: співвідношення ліквідних активів та валюти балансу банку; кредитний потенціал банку, який визначається як різниця між

загальним обсягом мобілізованих коштів банком та первинним, який включає абсолютно ліквідні недохідні активи і є неризикованим, та вторинним, який включає високоліквідні низькодохідні активи, що можуть швидко і без втрат вартості бути перетворені у готівкові кошти чи засоби платежу з метою виконання боргових зобов'язань) резервами ліквідності; співвідношення ліквідних активів та обсягів коштів клієнтів на вимогу та депозитів строком менше 30 днів; консолідоване сальдо залишків грошових коштів та застав із різних джерел; відношення суми ліквідних активів та ліквідних резервів до валюти балансу банку; наявна сукупність грошових коштів та застав; рівень сукупної прострочки за кредитами, кредитами юридичних та фізичних осіб, банків; денні обсяги використовуваної ліквідності (грошових коштів та застав); динаміка ліквідності банку в резервних валютах; обсяг достроково погашених кредитів; частка працюючих активів; ліквідність кредитного портфеля банку; ступінь сукупного неповернення кредитів, кредитів юридичних та фізичних осіб, банків; підвищення чи погіршення якості кредитного портфеля; ліквідні активи першої черги (в обсязі не менше розміру ризику зняття в один і той же час при звичайному режимі діяльності банку); швидке збільшення активів за рахунок крупного мінливого депозиту; HQLA (high-quality liquid assets) – високоліквідні активи, що можуть бути продані без утрати або із мінімальною втратою вартості на ринку навіть в стресових умовах; зниження чи погіршення прогнозів отримання прибутку; розмір ймовірних втрат банку; частка кредитів в консолідованих активах банку (в обсязі не більше граничного рівня, який визначається стратегією діяльності банку та потребою в ліквідних активах); співвідношення вартості державних цінних паперів та сукупних активів; коефіцієнт дохідності, який визначається як різниця між отриманими та сплаченими процентами або загальним обсягом позикової заборгованості); базовий залишок, який визначається як різниця між ліквідним активом (тобто всі активи, які можуть бути продані чи скорочені без заподіяння шкоди капіталу банку і його клієнтам) та щоденним пасивом; коефіцієнт кредитної активності, який визначається як співвідношення чистих кредитів, лізингу та сукупних

активів; довгостроковий показник ліквідності (обсяг ліквідних грошових активів повинен дорівнювати чи перевищувати 20% від залишків коштів на розрахункових та поточних рахунках банку);

- *співвідношень* [39, с. 80]: ризикових активів (включають кредитні вкладення і прирівняні до них активи) і усіх активів – оптимальне значення 65% (їх частка у загальному обсязі активів має бути оптимальною з точки зору виправдання ризику); акціонерного капіталу та чистих активів (за виключенням філій) – оптимальне значення $\geq 8\%$ (банк із вищим коефіцієнтом має більшу стійкість до несплати зобов'язань за кредитами, перш ніж зіткнеться з ризиком неплатоспроможності, що робить його менш ризикованим. Таким чином, високий коефіцієнт свідчить про кращу здатність залучати кошти за нижчими відсотковими ставками); непродуктивних кредитів (тобто тих, за якими прострочена основна і процентна заборгованість) і загального обсягу кредитів – оптимальне значення $\leq 1,07\%$ (чим більший коефіцієнт, тим гіршою є якість активів і вищий ризик ліквідності банку); залишки позабалансових рахунків; ключових депозитів (тобто частина депозитних рахунків клієнтів та банку зі стабільними залишками, які нечутливі до зміни процентних ставок) і загального обсягу активів – оптимальне значення 73% (у періоди зростання процентних ставок ретельне виділення головних депозитів з загального обсягу рахунків набуває особливо важливого значення, коли зростає ймовірність перетоку чутливих депозитів у більш дорогі для банку рахунки); співвідношення ліквідних активів та нерозподілених інвестицій; покупних пасивів (включають депозитні сертифікати, неключові депозити, міжбанківські позики) і загального обсягу активів – оптимальне значення 7–17% (чим більше банк залежить від залучених коштів, тим меншою стає його спроможність додатково використовувати цей інструмент для підвищення своєї ліквідності); співвідношення обсягу коштів на коррахунках-ностро, в касі та короткострокових міжбанківських позик і кредиті НБУ; співвідношення обороту за кредитом коррахунків, каси та активів балансу-нетто;

- *індикатори балансу банку*: надлишкова ліквідність (призначенні показника поточної ліквідності, який перевищує 77,65%) [40, с. 339]; норматив ліквідного балансу банку, який розраховується як співвідношення доступної потрібної ліквідності та потрібної ліквідності, і повинен бути ≥ 0 ; питома вага реалізації потенціалу оптимізації ліквідності банку (%); максимальний розрив між активами та зобов'язаннями по різних строках вимоги та погашення до 1 року чи понад 1 рік, ліміти залежності банку від коштів 1 фізичної, юридичної особи, контрагента чи на залучення коштів за розміщення 1 банківського продукту; технічно неліквідний стан банку, який виникає якщо на певну дату активи банку мають середній термін погашення шість місяців, а пасиви – один місяць); внесок банку у системний ризик (надлишок ліквідних активів банку над зобов'язаннями); виникнення стійкої за спрямованістю та значної за обсягом невідповідності між активами та пасивами в розрізі валют та термінів;

індикатори застави за кредитами: коефіцієнт частки закладених цінних паперів; чиста ліквідаційна вартість застави (тобто її ринкова вартість, яка скоригована на маржу ліквідності, розмір витрат на експертизу, зберігання, реалізацію із врахуванням стабільності цін); ступінь ліквідності, категорії якості, стандартності застави за кредитами; маржа ліквідності (знижка в залежності від ринкової вартості застави – чим більш ліквідною є застава, то меншою є маржа) [41, с. 28];

- *індикатори структурної ліквідності банку*: відношення дебіторської та кредиторської заборгованостей, оптимальне значення – приблизно 1; денна структурна ліквідність, яка розраховується як сума залишків на коррахунках банку на початок дня та їхньої зміни на протязі дня за виключенням змін, які обумовлені операціями НБУ у цей день; збалансований рівень структурної ліквідності, який визначається як рівень структурної ліквідності, при якому процентна ставка сягає середини діапазону короткострокових процентних ставок, де верхня межа – це мінімальна ставка прямого репо, а нижня межа – ставка за депозитами «том-некст» [42, с. 75];

- *індикатори розподілу ліквідності*[43]: середня довжина трансмісійного ланцюжка – це середнє число послідовних операцій із надання ліквідності, включаючи угоди клієнтів одного брокера. Вона обчислюється як середнє значення номера ярусу, зважене на кількість відкритих позицій учасників на кожному ярусі; протяжність ринкової трансмісії характеризує кількість послідовних операцій із передачі ліквідності між учасниками ринку: максимальна довжина трансмісійного ланцюжка – це найбільша кількість послідовних операцій із надання ліквідності, починаючи з нульового і до останнього ярусу розподілу; середня зважена довжина трансмісійного ланцюжка – середнє число таких операцій, враховуючи суми угод. Вона відповідає ярусу, на якому здійснюється найбільший обсяг транзакцій; середня відстань між банками визначає ефективність розподілу ліквідності на міжбанківському ринку. Чим менше це значення, тим нижча ймовірність ізоляції окремих банків, які не можуть залучити необхідні ресурси; середньомісячний рівень ліквідності включає показники миттєвої, поточної та довгострокової ліквідності, що відображають стан банківської системи в різних часових перспективах;

- *індикатори витрат на управління ліквідністю*: витрати на управління ліквідністю – загальні видатки банку, пов'язані з підтриманням оптимального рівня ліквідності; середні витрати на одну операцію конвертації – витрати, що виникають при переказі поточних фінансових інвестицій у ліквідні активи; витрати на управління надлишковою ліквідністю – видатки, пов'язані з утриманням і використанням надлишкових ліквідних коштів; комерційні витрати на мінімальний запас ліквідності – витрати, що виникають при заниженні обсягу високоліквідних активів для вирішення проблем дефіциту ліквідності; спред між ставками за кредитами різних рейтингів – різниця між відсотковими ставками за кредитами, виданими банками з різними рівнями кредитного рейтингу; спред між міжбанківськими ставками та ставками НБУ – різниця між ставками на міжбанківському кредитному ринку і ставками за

депозитними сертифікатами та операціями рефінансування Національного банку [44, с. 38];

- *індикатори наявних і потенційно можливих ризиків*: грошовий потік з ризиком переукладання – потоки коштів, які піддаються ризику через необхідність повторного укладання угод за зміненими умовами; грошовий потік під ризиком відтоку коштів із поточних рахунків – можливість значного зменшення залишків на рахунках клієнтів через їхній раптовий відтік; грошові потоки під ризиком – фінансові надходження та витрати, які можуть бути піддані несприятливим змінам через зовнішні чи внутрішні фактори; ризики втрачених можливостей – втрати банку, що виникають через необхідність утримання запасів високоліквідних коштів для забезпечення виконання поточних зобов'язань, які могли б бути використані для отримання доходів. Ці втрати включають недоотримані прибутки через зберігання коштів у касі та на кореспондентських рахунках замість їхнього розміщення в прибуткові активи, а також відсутність доходів від коштів, спрямованих у фонд обов'язкових резервів; погіршення аудиторських висновків та рейтингових оцінок банку – зниження зовнішньої оцінки фінансової стійкості та репутації банку через недоліки в управлінні ліквідністю або інші фінансові ризики [45].

ВИСНОВКИ

Ліквідність комерційного банку є ключовим показником, який визначає його фінансову стабільність, здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та контрагентами, а також ефективність управління активами і пасивами.

Поняття ліквідності включає здатність банку своєчасно виконувати зобов'язання, співвідношення активів і пасивів, а також можливість швидкої конверсії активів у грошові кошти. Ці аспекти є важливими не лише для окремого банку, але й для забезпечення стабільності всієї банківської системи. Різноманіття підходів до визначення ліквідності відображає складність цього явища. Науковці розрізняють такі її форми: ліквідність-актив, ліквідність-транзакція, ліквідність-інститут, ліквідність-засіб, а також ліквідність фондування, яка забезпечує виконання зобов'язань шляхом залучення ресурсів на вигідних умовах.

Ліквідність виступає основою фінансової безпеки комерційного банку, забезпечуючи його стійкість, гнучкість, надійність та можливість ефективного функціонування навіть у кризових умовах. Недостатня ліквідність підвищує ризик банкрутства, зменшує довіру клієнтів та контрагентів, а надлишкова може свідчити про неефективність управління ресурсами.

На ліквідність банку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Внутрішні включають структуру активів і пасивів, якість управління та ефективність стратегій, а зовнішні – макроекономічні умови, стан фінансових ринків і регулювання. Показники ліквідності, такі як співвідношення ліквідних активів до загальних активів, розриви ліквідності, залежність від міжбанківського кредитування, є інструментами для оцінки фінансової стійкості банку та прогнозування його ризиків.

Ліквідність є важливим елементом стратегічного управління, адже вона впливає на здатність банку підтримувати свою діяльність, залучати нові

ресурси, задовольняти потреби клієнтів і забезпечувати довгострокову конкурентоспроможність.

Аналіз ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК» підтверджує її важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки банку. У період 2019-2023 років банк демонстрував стабільні показники ліквідності, що вказує на його здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та партнерами. Незважаючи на коливання окремих показників, загальний рівень забезпечення високоліквідними активами залишався в межах нормативів.

У ПРИВАТБАНКУ створена ефективна структура управління ризиками, що включає спеціалізовані підрозділи, казначейство та правління банку. Впроваджені політики управління ризиками ліквідності дозволяють прогнозувати ризики та забезпечувати фінансову стабільність.

Показники миттєвої, загальної та ресурсної ліквідності у 2022 році продемонстрували позитивну динаміку, проте 2023 року спостерігалися певні погіршення. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення управління активами та пасивами. Виявлено низку викликів, пов'язаних із миттєвою ліквідністю, співвідношенням кредитів і депозитів, а також ресурсною ліквідністю. Їх вирішення є важливим для уникнення ризиків дефіциту коштів.

З 2019 по 2023 роки банк продемонстрував зниження обсягу непрацюючих кредитів, що свідчить про ефективну політику управління кредитним портфелем і зменшення кредитного ризику. Протягом аналізованого періоду ПРИВАТБАНК забезпечував виконання регуляторних вимог щодо ліквідності. Зростання коефіцієнтів покриття ліквідністю (LCR) і чистого стабільного фінансування (NSFR) свідчить про поліпшення стійкості банку. Оптимізація управління ліквідністю сприяє зміцненню ключових аспектів фінансової безпеки: боргової, ресурсоутворювальної, депозитної, інвестиційної та кредитної безпеки. Ліквідність також позитивно впливає на здатність банку протистояти кризовим ситуаціям.

АТ КБ «ПриватБанк» продемонстрував здатність забезпечувати фінансову стійкість і ефективно управляти ліквідністю, що є ключовим фактором для досягнення стратегічних цілей і зміцнення довіри клієнтів та партнерів.

Розроблені механізми управління ліквідністю банків відображають значну увагу до ключових аспектів фінансової безпеки. Окреслені напрямки, такі як диверсифікація джерел фінансування, впровадження сучасних методик стрес-тестування, оптимізація фінансових потоків, покликані знизити ризики дефіциту ліквідності та забезпечити стабільність функціонування банківської системи.

Ефективне управління ліквідністю передбачає впровадження новітніх моделей, включаючи стохастичні, нейромережеві та адаптивні підходи. Важливим є врахування ринкових умов та специфіки активів для формування оптимальної структури банківського портфеля. Методи трансфертного ціноутворення також сприяють підвищенню точності оцінки фінансових результатів окремих підрозділів.

Запропоновані заходи наголошують на необхідності інтеграції аналізу ризиків у процеси управління ліквідністю. Комплексний підхід до оцінки ризиків неліквідності, включаючи їх моделювання та прогнозування, забезпечує своєчасне виявлення потенційних проблем і розробку стратегій їх подолання.

Використання сучасних інформаційно-аналітичних систем дозволяє банкам оперативно аналізувати фінансові потоки, адаптувати свої стратегії до змін у зовнішньому середовищі та впроваджувати ефективні рішення для підтримки оптимального рівня ліквідності.

Важливим аспектом є залучення висококваліфікованих фахівців та впровадження KPI для бізнес-підрозділів. Мотивація персоналу через вплив на ключові показники ефективності забезпечує підвищення відповідальності та якості управління.

Розробка внутрішніх документів, що регламентують управління ліквідністю, дозволяє враховувати специфіку банківської діяльності та забезпечувати відповідність регуляторним вимогам.

Формування портфелів з різним рівнем ризику та доходності забезпечує стабільність банківських активів і можливість оперативного реагування на зміни ринкової ситуації.

Запропоновані підходи до управління ліквідністю банків дозволяють комплексно забезпечити їх фінансову стабільність, підвищити рівень довіри клієнтів та знизити вплив зовнішніх ризиків на діяльність банківської установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікольчук Ю., Швабій К., Касьянов В. Ліквідність комерційного банку: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. Вип. 320(4). С. 86-94.
2. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/48.pdf (дата звернення: 10.09.2024).
3. Добровольська О. В., Мошник Є. М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю комерційного банку. *Приазовський економічний вісник*. 2017. № 4(04). С. 86-89.
4. Коцюба І. І. Управління ліквідністю – основа інтеграції стратегічного управління фінансовою діяльністю у банку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 81-85.
5. Руденок О. О., Волкова В. В. Управління ліквідністю банку в умовах переходу до нових стандартів Базеля III. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 104-111.
6. Карєлов М. В. Економічна сутність та методи оцінки ліквідності банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 654-657.
7. Довгань Ж. М. Фінансовий менеджмент в банку. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 306 с.
8. Фуксман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 4. С.57-68.
9. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

10. Інституційні трансформації соціально-економічної системи України: монографія / за ред. чл.-кор. НАН України Гриценко А.А. К.: ДУ «Інститут економ. та прогнозування НАН України», 2015. 344 с.
11. Basel Committee on Banking Supervision Liquidity Risk: Management and Supervisory Challenges. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs136.pdf> (Last accessed: 10.09.2024).
12. Market and Funding Liquidity: When Private Risk Becomes Public. URL: <http://www.imf.org/External/Pubs/FT/GFSR/2008/01/pdf/chap3.pdf> (Last accessed: 10.09.2024).
13. Путінцева Т. Сутність ліквідності комерційних банків. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2019. № 2 (35-36). С. 73-80. URL: <https://www.ser.net.ua/index.php/SER/article/view/176/185> (Last accessed: 10.09.2024).
14. Корнівська В. О. Ліквідність у термінах економічної теорії: посткризові орієнтири розвитку. *Економічна теорія*. 2013. № 3. С. 16-27.
15. Ребрик Ю. С. Рання діагностика кризи ліквідності як інструмент антикризового управління ліквідністю банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2010. Т. 2, № 9. С.70-77.
16. Шварц О. В. Ліквідність банківської системи України в умовах економічної кризи. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С.291-297.
17. Олійник Д. М. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання: автореф. дис. канд. екон. наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. Київ, 2002. 16 с.
18. Сак Т. Фінансово-економічна безпека комерційних банків України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С.66-71.
19. Новосьолова О. С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 3. С.76-82.

20. Путінцева Т. В. Проблематика досліджень ліквідності комерційних банків. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції «Сучасні тренди у розвитку фінансів, банківської справи та страхування» (м. Львів, 12 листопада 2020 р.). С.164-167.

21. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: дис... канд. екон. наук за спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Дніпропетровськ, 2009. 212 с.

22. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2020. № 11. С.118-124.

23. Родченко С. С. Вартісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційних банків: автореф. дис. канд. екон. наук: спец.: 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Харків, 2019. 26 с.

24. Барилюк М.-М. Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки комерційного банку: дис... канд. екон. наук зі спеціальності: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Київ, 2018. 364 с.

25. Демченко О. Оцінка безпеки банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/461/443> (дата звернення: 10.09.2024).

26. Землячов С. В. Управління банківськими ризиками при формуванні банками ресурсів. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 2. С.77-82.

27. Momot T. V., Tumietto D., Rodchenko S. S., Lelyuk N. Value-based security system of the commercial bank. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. № 2. P.44-54.

28. Ganley J. Surplus Liquidity: Implications for Central Banks. Centre for Central Banking Studies Bank of England. URL: <http://www.bankofengland.co.uk/education/Pages/ccbs/ls/lshb03.aspx> (Last accessed: 10.09.2024).

29. Івасів І. Б., Фуксман О. Ю. Інтегрована система управління ліквідністю в банках. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С.348-355.
30. Статут АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 15.09.2024).
31. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2024).
32. Фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 15.09.2024).
33. Чібісова В. Ю. Інструменти регулювання ліквідності комерційних банків в Україні: дис... канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Львів, 2021. 304 с.
34. Панасенко Г. О. Механізми залучення фінансових ресурсів комерційними банками в Україні: дис... д-ра екон. наук: 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит. К., 2017. 523 с.
35. Фуксман О. Ю. Побудова антикризової підсистеми управління ліквідністю банку на основі інтегральної оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2016. Випуск 1, Т.1. С.411-418.
36. Measuring liquidity in financial markets, 2002. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp02232.pdf> (Last accessed: 12.10.2024).
37. Новосьолова О. С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 3. С.76-82.
38. Диба М. І., Стукан І. Ю. Динамічний індикатор ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С.15-21.
39. Землячов С. В. Управління банківськими ризиками при формуванні банками ресурсів. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 2. С.77-82.
40. Серпенінова Ю. С. Усунення недоліків нормативного методу державного регулювання ліквідності банків. Соціально-економічні проблеми

сучасного періоду України. *Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція*. 2010. Вип. 1 (81). С. 335-340.

41. Путінцева Т. В. Характеристика підсистем системи управління ліквідністю у забезпеченні фінансової безпеки вітчизняних комерційних банків. *Фінансовий простір*. 2021. № 3. С.27-39.

42. Гурський Д. Ю. Перспективи коефіцієнтного аналізу як засобу оцінки ліквідності банківської системи. *Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки»*. 2015. №2. С.74-83.

43. Бобиль В. В. Ідентифікація, оцінка, планування та зниження фінансових ризиків за центрами відповідальності банку. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 121-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_20 (Last accessed: 10.11.2024).

44. Барановський О. І., Барилюк М. Р. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Scientific Light*. 2017. № 7. С. 34-45.

45. De Young R., Jang K. Y. Do banks actively manage their liquidity? *Journal of Banking & Finance*. 2016. vol. 66, № 5. P.143-161.